

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Стан та перспективи використання електронних платіжних засобів в Україні

Студентки 2 курсу 3м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»
заочної форми навчання

Вербицької
Катерини
Валентинівни

Науковий керівник
канд. екон. наук,

Гербич Людмила
Анатоліївна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ	6
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ	
2.1. Розвиток електронних платіжних засобів України та фактори, що на них впливають	17
2.2. Аналіз використання електронних платіжних засобів в окремих банках України.	25
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ	
3.1. Зарубіжний досвід використання електронних платіжних засобів	33
3.2. Перспективи запровадження новітніх електронних платіжних засобів в Україні	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні глобальним процесом еволюції світової економіки зокрема і банківських систем є перехід розвинутих суспільств до ери інформаційної цивілізації, що полягає в постійному оновленні та впровадженні нових інноваційних електронних технологій. На думку сучасних вчених, постіндустріальна революція, поширення інформаційно-інтелектуальних технологій піднесли індустріалізацію на вищий рівень розвитку, перетворивши її на вищу форму – глобалізацію економіки і суспільства в цілому. Саме інформаційне суспільство створило умови для виникнення й прискорення глобалізації, забезпечивши швидкість у торгівлі, комунікаціях, інноваціях та у просуванні на ринок. Сучасна економіка є віртуальною. В ній діють свої закони, закономірності, свої суперечності. Виникає новий інтелектуальний простір. При цьому результатом стрімкого проникнення інформаційних технологій в банківську сферу є модернізація використовуваних і створення нових банківських продуктів і послуг, серед яких чільне місце посідає запровадження дистанційного банківського обслуговування за допомогою мобільних та web-додатків, платіжних сервісів та електронних платіжних засобів.

Еволюцію та класифікацію видів дистанційного банківського обслуговування досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці: І. Брітченко, О. Вовчак, В. Горобець, Н. Єр'оміна, І. Красовська, В. Кравець, І. Рогач, І. Міщенко, А. Савченко, І. Новак, С. Цокол, А. Олійник, В. Степаненко, К. Кіреєва та інші учені-економісти. Проте, не дивлячись на значну роль, яку сьогодні відіграють електронні платіжні засоби у функціонуванні банків та самої банківської системи та великої кількості праць присвячених даним платіжним засобам, багато питань щодо розвитку, впровадження, використання електронних платіжних засобів, особливостей та проблем їх організації залишаються недостатньо дослідженими.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та науково-методологічних засад використання електронних платіжних засобів та визначення перспектив їх використання.

Для досягнення цієї мети були сформовані такі **завдання**:

- розглянути сутність та стан електронних платіжних засобів;
- дослідити розвиток електронних платіжних засобів України та фактори, що на них впливають;
- проаналізувати та оцінити ефективність використання електронних платіжних засобів в Україні;
- ознайомитись з зарубіжним досвідом використання електронних платіжних засобів;
- окреслити перспективи використання електронних платіжних засобів в Україні.

Об'єкт дослідження: електронні платіжні засоби та їх розвиток в Україні.

Предмет дослідження: економічні відносини, що виникають між банківськими установами та їх клієнтами в процесі використання електронних платіжних засобів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження – діалектичний, аналітичний, системного аналізу, економіко-статистичні методи, регресійного аналізу та інші.

Інформаційною базою виступають праці вітчизняних вчених та їх послідовників, а також зарубіжних економістів щодо розвитку електронних платіжних засобів, офіційні дані Національного банку України, статистична звітність, результати аналітичних досліджень.

Наукова новизна полягає в удосконаленні теоретичних положень розвитку електронних платіжних засобів.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Вербицька К. В. Сутність та стан розвитку електронних платіжних засобів в Україні. *Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах*: 3б. наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – Київ: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2020. – 426 с.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 56 сторінці. В роботі представлено 4 таблиці, 14 рисунків, 3 додатка та використано 61 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ

Останніми десятиріччями у всьому світі розвиток платіжних систем характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів.

Сучасні платіжні системи безсумнівно є важливою частиною економічної і фінансової інфраструктури будь-якої країни. Ефективні та безпечні платіжні системи мають вирішальне значення для функціонування економіки і забезпечення фінансової стабільності країни.

Платежі є одним з найбільш важливих не тільки економічних і соціальних явищ нашого часу. Сутність соціального явища полягає в його здатності бути засобом задоволення потреб чи інтересів суспільства. Так платіжні картки, мобільні платіжні засоби полегшують доступ до коштів і здійснення платежів за товари та послуги. [24]

Для досконалішого розуміння більш детально розглянемо поняття електронний платіжний засіб:

– платіжний інструмент, який надає його держателю можливість за допомогою платіжного пристрою отримати інформацію про належні держателю кошти та ініціювати їх переказ. [39]

– платіжний інструмент (платіжна картка), що виконує функцію засобу ідентифікації та який надає його держателю можливість за допомогою платіжного пристрою отримати інформацію про належні держателю кошти та ініціювати їх переказ. [30]

– платіжний інструмент (платіжна картка тощо), що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ коштів з відповідного рахунка платника або банку, а також здійснюються інші операції. [11]

З представлених визначень видно що всі вони мають однакову основу, яка взята з визначення, яке прописано в Законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні». Також вітчизняні автори посилаються саме на визначення з закону України, що свідчить про ґрунтовність і зрозумілість визначення.

Для більш досконалого розуміння електронних платіжних засобів слід розібрати що таке цифрові гаманці на основі технології безконтактних платежів або NFC (Near Field Communication). Так, починаючи з 2002 року, міжнародна платіжна система Мастер Кард (MasterCard) почала впроваджувати Пей Пасс Воллет (PayPass Wallet) – міжнародний продукт для клієнтів банку, торговельних підприємств та компаній-партнерів, спроможний підвищити швидкість і зручність покупок у магазинах. Схожий сервіс для платежів запустила також компанія Віза (VISA) під назвою Пей Вейв (PayWave). NFC-чип, який вбудований у картку, працює на єдиній частоті й може бути використаний лише на дуже короткій відстані від приймача сигналу. [12]

NFC використовують техніку радіочастотної ідентифікації (Radio Frequency Identification, RFID) – метод автоматичної ідентифікації об'єктів, який часто використовують у громадському транспорті, пропускних пунктах. За цією технологією шляхом радіосигналів зчитуються або записуються дані, які зберігаються на RFID-мітках, вбудованих у пластикову картку. У компаніях-розробниках цієї системи зазначають про зручність використання такого платіжного інструменту завдяки швидкості операції та повному контролю клієнта над нею (адже картка постійно перебуває в руках клієнта). Крім того, оплата покупки вартістю понад визначену суму відбувається з додатковою ідентифікацією платника або шляхом уведення ПІН-коду, або підписуванням чека, що підвищує фінансову безпеку держателя картки. При цьому картки з технологією NFC можуть бути реалізовані в будь-якому форм-факторі: у класичному вигляді банківської картки, картки-стікера, брелка, кільця тощо.

Платежі за допомогою електронних платіжних засобів є частиною процесу глобалізації ринків перехід до економіки заснованої на знаннях та інформації, а також збільшення популярність всіх видів техніки в житті визначає розвиток платіжної інфраструктури ці перетворення вже відбуваються і відбуватимуться в майбутньому.

Слід зазначити що електронні платіжні засоби постійно удосконалюються, а їх розвиток є досить гнучким що забезпечує можливість пристосування до мінливості ринку. Глобалізація та інновації є двома основними факторами, що впливають на розвиток та удосконалення платіжних засобів. [24]

Хоч впродовж останніх років Україну потрясло чимало економічних криз, але залишається незмінним розвиток і набуття популярності електронних платіжних засобів серед населення України. За допомогою електронних платіжних засобів, користувачами цих засобів здійснюється велика кількість операцій, найпопулярнішими видами яких є:

- здійснення грошових переказів,
- розрахунки в платіжних терміналах торгово-сервісних підприємств,
- розрахунки в мережі Інтернет.

Впровадження зручних, надійних та безпечних способів оплати за товари та послуги населенням без використання готівки має для платників та банківських установ низку переваг, таких як:

- прискорення швидкості оброблення платежів;
- можливість контролю своїх витрат за допомогою додатків які відображають операції здійсненні за допомогою електронних платіжних засобів
- електронні платіжні засоби носять всю необхідну інформацію про їх власника (ввівши один раз свої особисті дані електронні платіжні засоби автоматично підтягуються при необхідності ці дані);
- безпечніше зберігати кошти на картковому рахунку ніж у кишені, адже при втраті платіжного засобу його можна відновити, а готівка скоріше за все не знайдеться.

Цьому певною мірою сприяє науково-технічний прогрес і розвиток фінансового ринку, процеси глобалізації. Внутрішні й транскордонні роздрібні платежі, які виконуються з використанням новітніх платіжних продуктів, збільшуються як за кількістю, так і за обсягами.

Згідно зі статтею К. Кіреєвої, українські банки нині пропонують своїм клієнтам такі послуги з використанням платіжних засобів (карток):

- отримання готівки в банкоматі,
- розрахунки в торговельній мережі безготівково,
- використання послуги голосової авторизації,
- оплата рахунків безготівково через Інтернет,
- бронювання номера в готелі чи оренда машини,
- зняття готівки з платіжної картки безпосередньо за кордоном, таким чином немає потреби перевозити готівку через митний кордон. [23]

Також за допомогою електронних платіжних засобів можна виконати наступне:

- перевіряти баланс на особистому рахунку та переглядати всі свої перекази та надходження,
- здійснювати перекази між рахунками як через мобільні додатки так і через термінали самообслуговування,
- можливість перевірити реквізити документа на переказ до проведення переказу, що гарантує надходження коштів саме на той рахунок на який відбувається переказ,
- можливість підключити підключити свій рахунок до зарплатного проекту та отримувати на нього заробітну плату та інші надходження.

За допомогою електронних платіжних засобів власники карткових рахунків можуть здійснюватися найрізноманітніші дії, що приваблює прогресивних користувачів електронними платіжними засобами, адже вони не можуть стояти осторонь інновацій.

Найбільш популярними електронними засобами є платіжні картки, інтернет-банкінг і мобільний-банкінг, сутність яких розкрита в таблиці 1.1.

Види електронних платіжних засобів*

Назва	Визначення
Платіжна картка	електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором.
Телефонний банкінг	надання певних банківських послуг запит баланс рахунку переказ коштів оплати рахунків по телефону.
Мобільний банкінг	переведення банківських операцій за допомогою мобільного телефону, здійснення платежів полягає в попередній реєстрації деталей кредитної карти держателя в базі даних мобільного оператора платник тоді може здійснювати платіж використовуючи ID та PIN для аутентифікації. Платіж обробляється як звичайна операція із використанням кредитної картки.
Інтернет банкінг	послуга для керування рахунком і банківськими операціями через інтернет, що дозволяє споживачу запитати баланс на рахунку розміщати кошти на депозит та надавати заяву на отримання кредиту.

*Примітка: розраховано автором за джерелом [24]

Платіжна карта є найпопулярнішим платіжним засобом, адже майже кожен працюючий громадянин України, пенсіонери, студенти отримують заробітну плату, пенсію, стипендію на картковий рахунок, і розраховуються з нього за допомогою платіжної карти.

Тому слід більш детально розглянути що являє собою платіжна картка є пластиковим ідентифікаційним засобом, на який занесені дані щодо її власника і його рахунку, а саме: унікальний номер, ім'я та прізвище, термін дії та зразок підпису. Пластикові картки мають магнітну смугу та (або) чіп. До магнітних карток разом з магнітною смугою прилаштовано витиснений текст з основними відомостями про власника, банк-емітент, місце розміщення платіжної системи, телефон банку, номер рахунку клієнта. Кожний клієнт має відомий тільки йому PIN-код, що автоматично ідентифікується платіжною системою. На картках, призначених для міжнародних розрахунків через Інтернет, додатково є CVV2-

код. Це останні 3 (три) цифри коду, який знаходиться на зворотній стороні платіжної картки. CVV2 дозволяє ідентифікувати клієнта як власника карти. Картка з чипом має замість магнітної смуги мікросхему для проведення основних операцій з картою через електронні канали. [31]

Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією платіжної системи. [55]

Основними учасниками платіжних систем є платіжна організація, держателі електронних платіжних засобів, банки-емітенти, банки-еквайри, процесингові центри, торговельні установи та заклади сфери послуг, орган з розрахунків (розрахунковий банк), комунікаційні центри. Кожен учасник платіжної системи має свою характеристику наведену в таблиці 2.

Таблиця 1.2

Учасники платіжної системи*

Назва	Визначення
Платіжна організація	юридична особа, яка є власником або держава от або одержала право на використання товарного та інших знаків, що ідентифікують належність платіжних інструментів до платіжної системи, яка визначає правила роботи платіжної системи, а також виконує інші функції щодо забезпечення діяльності платіжної системи.
Держатель електронних платіжних засобів	клієнти або довірені особи клієнта, які на законних підставах використовують платіжний засіб для ініціювання переказу коштів з відповідного рахунку або здійснюють інші операції з її застосуванням. Держатель (утримувач) може використовувати платіжний засіб для оплати товарів і послуг, а також отримання кредиту у банку.
Емітент	установа яка випускає в обіг платіжні засоби. В основному емітенти платіжних засобів є банки. Банк-емітент платіжного засобу після перевірки фінансового стану клієнта відкриває держателю платіжного засобу спеціального(них) рахунка(ків).
Торговельного-сервісне підприємство	приймає платіжні засоби в оплату товарів та послуг, і зберігає конфіденційну інформацію про клієнтів. Торговельно-сервісне підприємство приймає платіжні засоби в оплату за товари та послуги, вилучає платіжні засоби (засіб) у випадку підозри, що його пред'явник є незаконним власником, зобов'язаний зберігати конфіденційну інформацію про клієнта.
Процесинговий центр	спеціалізований інформаційно-обчислювальний центр, який виконує функції збирання, обробки, зберігання та передачі банком інформації про необхідність переказу коштів з рахунків.
Банк-еквайр	банк, що здійснює обслуговування торговців по операції з платіжними засобами.

*Примітка: розраховано автором за джерелом [29]

Як відомо, продаж товарів або послуг у мережі Інтернет називають електронною комерцією. Здійснення оплати за товари або послуги, куплені за допомогою мережі Інтернет, можуть здійснюватися за допомогою платіжних карток, електронних грошей або готівкою під час отримання товару. Платіжні картки – найбільш розповсюджений електронний платіжний інструмент, який характеризується універсальністю та зручністю використання. [39; 26] Нині в Україні безготівкові розрахунки і платежі здійснюються переважно за допомогою платіжних карток, які є одним із найбільш динамічних сегментів ринку роздрібних платежів. Звертає увагу на себе той факт, що, незважаючи на складні випробування, які переживала українська платіжна система, спостерігається збільшення кількості платіжних карток та обсягів безготівкових платежів.

Тому, слід розглянути механізм здійснення розрахунків при купівлі (товарів/послуг) за допомогою використання платіжних карток на *рис.1.1*.

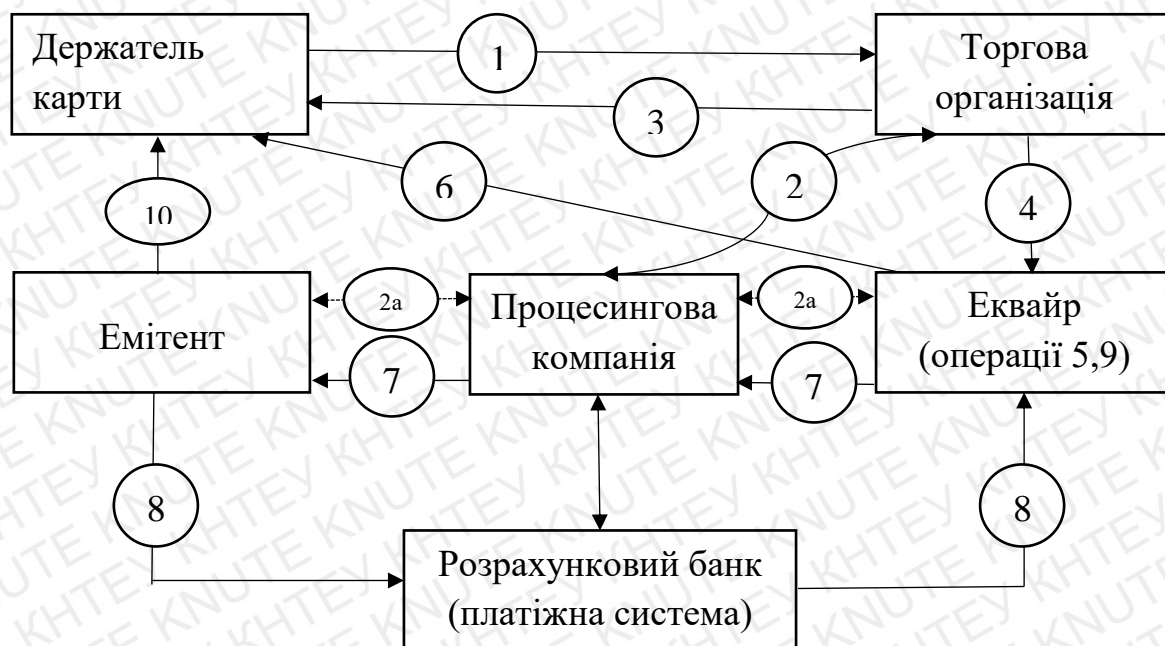

Рис. 1.1 Схема розрахунків за допомогою платіжної картки. *

*Примітка: складено автором за джерелом [51]

Пояснення схеми розрахунку платіжною карткою, що зображена на *рис.1.1*:

1. Держатель платіжної картки здійснює вибір товару/послуги в магазині.

2. Торговець зв'язується з процесинговою компанією для проведення авторизації (одержання дозволу на операцію) і отримує код авторизації.

3. Торговець виписує торговий рахунок, копія якого разом із товаром і карткою передається покупцю.

4. В кінці робочого дня через процесингову компанію торгова організація передає звіт про проведенні операції і торгові рахунки за картковими покупками банку-еквайру.

5. Банк-еквайр зараховує кошти (за вирахуванням дисконту) на поточний рахунок торгової організації (перерахування покриття).

6. Щомісячно держатель картки отримує виписку з картрахунку, якщо держатель картки – клієнт банку-еквайра. Якщо ж він клієнт іншого банку, то для одержання авторизації торговець зв'язується з банком-емітентом через процесинговий центр (2, 2а). Після одержання дозволу ця інформація надходить до торговця, і угода завершується передачею товару і торгового рахунку (3).

7. Банк-еквайр через процесингову компанію виставляє вимогу банку-емітенту щодо оплати за товар.

8. Банк-емітент через розрахунково-банківську систему (РБС) перераховує кошти банку-еквайру.

9. Банк-еквайр зараховує кошти (за вирахуванням дисконту) на поточний рахунок торгової організації (перерахування покриття).

10. Щомісячно держатель картки отримує виписку з картрахунку. [51]

Для підвищення ступеня довіри населення до ЕПЗ (електронних платіжних засобів) вини повинні дотримуватись наступних принципів *рис. 1.2*:

- принцип зручності має забезпечувати зручність використання учасникам ЕПЗ;
- оперативність швидкість розрахунків оскільки затримання платежів призводить до грошових втрат;
- надійність працювати без збоїв і втрати коштів;
- принцип безпеки ЕПЗ повинний мати захист від стороннього впливу чи вкладників коштів та чітку ідентифікації учасників;

- ефективність доходи від їх діяльності повинні покривати затрати на їх розробку, впровадження та інших заходів безпеки;
- економічність зменшення витрат на проведення платежів;
- оптимізація дотримання співвідношення всіх попередніх вимог включаючи доцільність функціонування в конкретній країні.

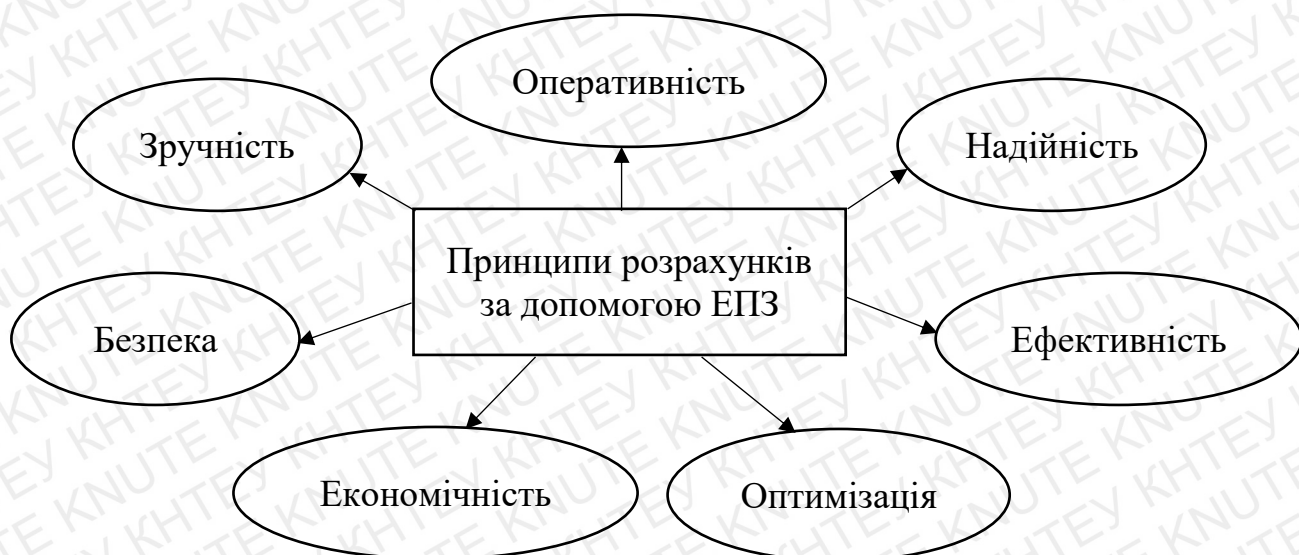

Рис. 1.2 Принципи розрахунків за допомогою ЕПЗ.*

*Примітка: складено автором за джерелом [29]

Кожен зіштовхується з вибором крокувати в ногу з технічними інноваціями чи притримуватись консервативних поглядів, та не відкривати для себе нічого нового. В таблиці 3 наведено переваги та недоліки розрахунків за допомогою електронних платіжних засобів.

Таблиця 1.3

Переваги та недоліки розрахунків за допомогою ЕПЗ*

Учасник платіжної системи	Переваги	Недоліки
Держатель електронних платіжних засобів	<ul style="list-style-type: none"> - престиж, ексклюзивні пропозиції від торговельних партнерів, карткові операції через інтернет, можливості отримання медичного полісу, можливості бронювання номерів в готелях, знижки від турагенств та авіакомпаній, можливості отримання товарів в розстрочку, автоматична оплата послуг та інше; - картка надійно зберігає інформацію 	<ul style="list-style-type: none"> - зростання витрат, пов'язаних зі здійсненням таких платежів (оплата картки, сплата вступного внеску, сплата процента за кредит, обов'язковий депозит на рахунку для платежів по картці тощо); - також критики вважають що не маючи на руках

Закінчення табл. 1.3

Учасник платіжної системи	Переваги	Недоліки
	<p>про її держателя;</p> <ul style="list-style-type: none"> - держатель позбавляється ризиків, пов'язаних з втратою, крадіжкою, пошкодженням готівки і водночас зберігає майже всі переваги платежів готівкою (негайність, простота платежу); - поліпшуються умови для планування і контролю сімейних бюджетів, для оперативної капіталізації частини доходів (оскільки за залишками коштів на рахунках, що перевищують суми призначені для поточних електронних платежів, більшість банків нараховуються проценти); - відбувається економія часу від здійснення електронних платежів через систему банкоматів. 	<p>фізичного представлення готівки, держателі ЕПЗ не рахують свої витрати і ти самим вдаються до перевитрат, що негативно впливає на їх фінансовий стан;</p> <ul style="list-style-type: none"> - навіть сьогодні коли майже в кожному магазині є платіжні термінали можуть виникнути проблеми в зв'язку з його відсутністю або з тимчасовою несправністю терміналу.
Банк-емітент	<ul style="list-style-type: none"> - залучення більшої кількості клієнтів на різні банківські продукти; - скорочуються витрати на інкасацію; - зростає якість, технологічність обслуговування клієнтів та рейтинг банку; - збільшується залучення коштів, зростають кредитні ресурси банків і можливості збільшувати їх доходи; - зростають доходи банків, оскільки за всі операції з картками вони стягують плату; - зростає імідж банків, підвищується конкурентоспроможність тих із них, які застосовують ЕПЗ. - підвищується роль банківської системи в розвитку економіки; - знижується частка готівки в грошовій масі, скорочуються витрати на її друкування і забезпечення обігу (касові витрати). 	<ul style="list-style-type: none"> - значні витрат на технічне і програмне забезпечення, підготовку кадрів, лінії зв'язку тощо; - витрати на забезпечення унеможливлення витоку конфіденційної інформації про клієнтів банку; - ризики несплати клієнтами послуг у зв'язку з їх неплатоспроможністю.

*Примітка: складено автором

Підсумовуючи все вище зазначене можна зробити висновок, що електронні платіжні засоби є не тільки корисними для їх користувачів, а й для держави вони швидко залучаються до обігу і стають важливим інструментом фінансової

інфраструктури економічно розвинених країн. Одним із чинників зростання популярності цих інструментів, поряд з перевагами, які вони надають їх користувачам та торговельним організаціям, є те, що у зростанні обсягів безготівкових розрахунків зацікавлені центральні банки, які отримують додатковий засіб для моніторингу і регулювання потоків грошової маси всередині країни, а також самі емітенти карток, які, окрім отримання грошової вигоди, стають володарями цінної інформації про споживчі переваги своїх клієнтів.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

2.1. Розвиток електронних платіжних засобів України та фактори, що на них впливають

Сьогодні розвиток електронних платіжних засобів є важливим для економіки і фінансової інфраструктури України. Власники карток частіше здійснюють безготівковий розрахунок, ніж зняття готівки з банкоматів – це зручніше, надійніше, також сьогодні без будь-яких перешкод можливо розрахуватись за допомогою платіжної картки, майже в усіх магазинах.

Ринок платіжних карток в Україні почав формуватися у 1996 році, коли вітчизняними банками було емітовано перші картки міжнародних платіжних систем MasterCard, International і Visa International. [32]

Сьогодні в Україні експлуатуються три платіжних системи з платіжними пластиковими картками:

- Міжнародна платіжна система VISA International Service Association (США) з процесинговим центром в США, Європі та на інших континентах;
- Міжнародна платіжна система MasterCard International (США)+ Europay International (ЕС) з процесинговим центром в США та Європі;
- Платіжна система «ПРОСТІР» (Україна) з процесинговим центром в Україні.

Вагомість платіжних систем MasterCard, Visa, ПС «ПРОСТІР» зображено за допомогою діаграми наведеної на *рис. 2.1*. З діаграми видно, що з найбільши обсягом операцій з використанням електронних платіжних засобів, виконаних системами роздрібних платежів на території України, стала платіжна система MasterCard з найбільшою частка обсягу операцій в платіжних системах 86 % у 2019 році та 67 % у 2018 році від загальної суми обсягів.

Майже усі операції з використанням платіжних карток (99,8% від кількості та 99,3% від суми) у 2019 році було здійснено в міжнародних

системах MasterCard (69,3% від кількості та 68,9% від суми) та Visa (30,5% від кількості та 30,4% від суми). Така ж сама ситуація спостерігалася й у 2018 році. [26]

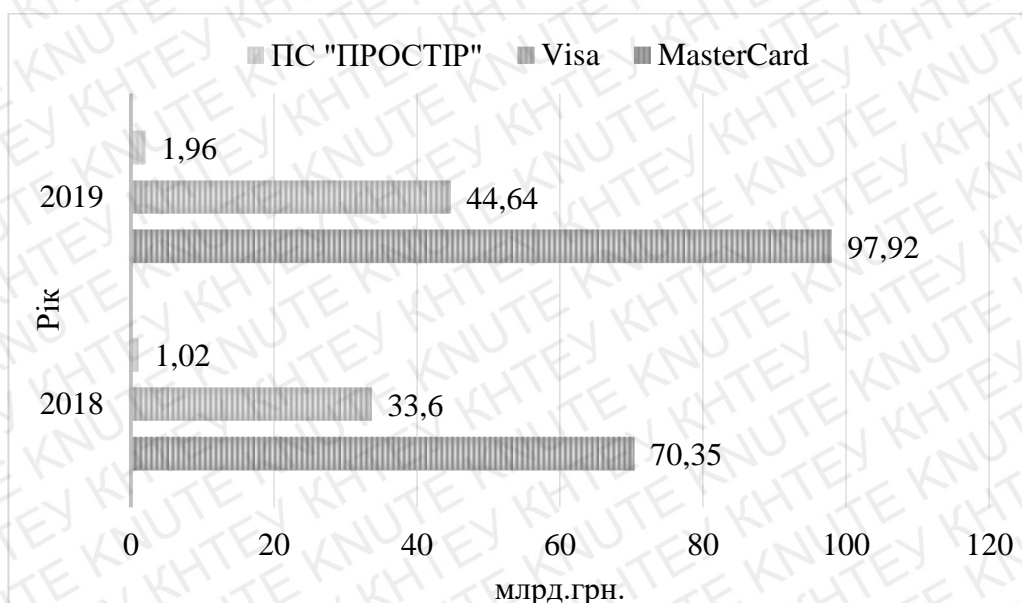

Рис. 2.1 Динаміка обсягів операцій з платіжними картками в Україні у розрізі платіжних систем в 2018-2019 роках*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерел [26]

Розвиток електронних платіжних засобів не можливо розглянути без платіжної системи. Для досконалішого розуміння розвитку електронних платіжних засобів, розглянути середовище в якому вони використовуються.

Державна платіжна карткова система України Національна платіжна система «Український платіжний простір» здійснює 97,7% усіх операцій з картками українських банків-емітентів, що здійснюються на території України. [26]

Розглянемо обсяг міжбанківських операцій в Національній платіжній системі «ПРОСТІР», що наведено на рис. 2.2.

З діаграми видно, що кількість міжбанківських операцій з 2015 року до 2019 року в 1854 тис. шт., що свідчить про стрімкий розвиток безготівкових розрахунків. У 2019 року обсяг операцій із використанням платіжних карток НПС «ПРОСТІР» та електронних грошей, емітованих банками учасникам системи, становив 28 536 млн грн. Це на 25% перевищує показники 2018 року.

Кількість таких операцій становила 24 219 тис. шт., що на 79% більше, якщо порівнювати з підсумками попереднього року. Кількість міжбанківських трансакцій, оброблених Центральним маршрутизатором НПС «ПРОСТІР» за 2019 рік, становила 2 997 тис. шт. (спостерігалось зростання на 46% проти попереднього року), а їхній обсяг зріс майже удвічі та становив 1 969 млн. грн.

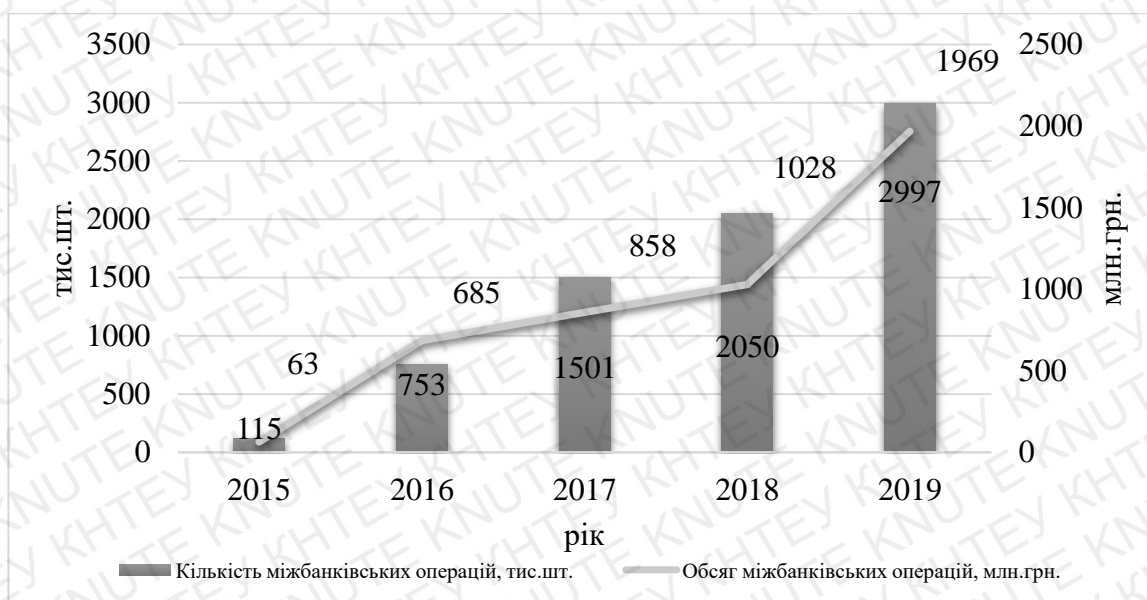

Рис. 2.2 Динаміка обсягів та кількості операцій з платіжними картками в НПС «ПРОСТІР» з 2015 року по 2019 рік*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Для здійснення електронних платежів в НПС «ПРОСТІР» задіяні банківські автомати, електронні платіжні засоби (ЕПЗ), до них відносяться платіжні картки та мобільні платіжні інструменти.

Емісію ЕПЗ у межах України проводять виключно банки, що уклали договір з платіжною організацією платіжної системи та отримали її дозвіл на виконання цих операцій (крім банків, які здійснюють емісію ЕПЗ для використання в межах цих банків).

Дослідження активності користування платіжними картками показало, що кількість карткових платіжних систем в Україні починаючи з 2015 року скорочується, але кількість держателів електронних платіжних засобів при цьому стабільно зростає рис. 2.3.

З графіка видно, що найбільша кількість учасників карткових платіжних систем була у 2014 році, а з 2015 року кількість відбувся спад кількості на початок 01.09.2020р. кількість учасників карткових ПС становить 70 штук. Хоч учасників ПС стало менше, але держателів ЕПЗ з 2016 року до 01.09.2020 року збільшилось на 5 млн. осіб, що свідчить про тяжіння населення до сучасних технологій розрахунків, які в свою чергу отримують поштовх до розвитку та удосконалень.

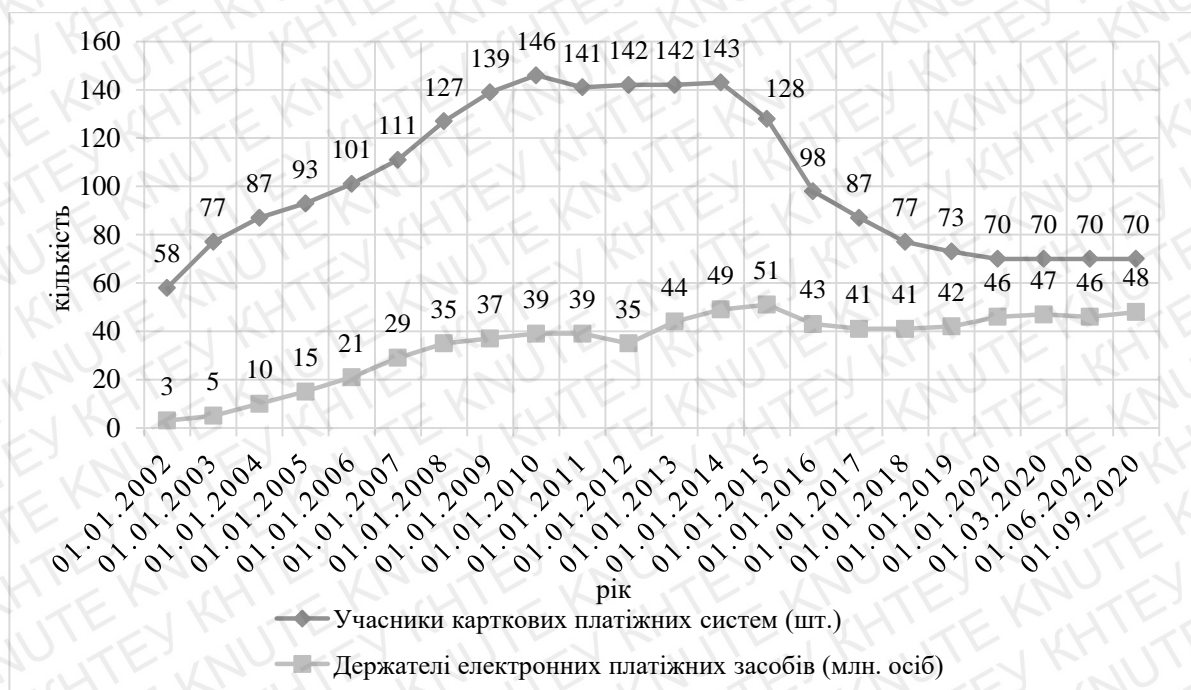

Рис. 2.3 Динаміка кількості учасників карткових платіжних систем та держателів електронних платіжних засобів в Україні з 2002р. по 01.09.2020р.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

З збільшенням держателів ЕПЗ звісно ж учасники карткових ПС мають подбати про збільшення кількості банківських пристроїв та платіжних терміналів, що ми і спостерігаємо на рис 2.4.

На графіку бачимо, що банківські пристрої самообслуговування (банкомати, ПТКС) з 2015 року стабільно знаходяться в діапазоні від 36 до 37 млн. шт., а платіжні термінали (торговельні, банківські) зростають швидкими темпами у 2015 році їх налічувалось 204 млн. шт., а з

01.09.2020 року їх кількість стала 370 млн. шт. Це пов'язане з тим що користувачів ЕПЗ стає все більше, тому збільшується кількість точок де можна розрахуватись за допомогою пластикової картки чи мобільного додатку, так як це зручніше ніж розраховуватись готівкою.

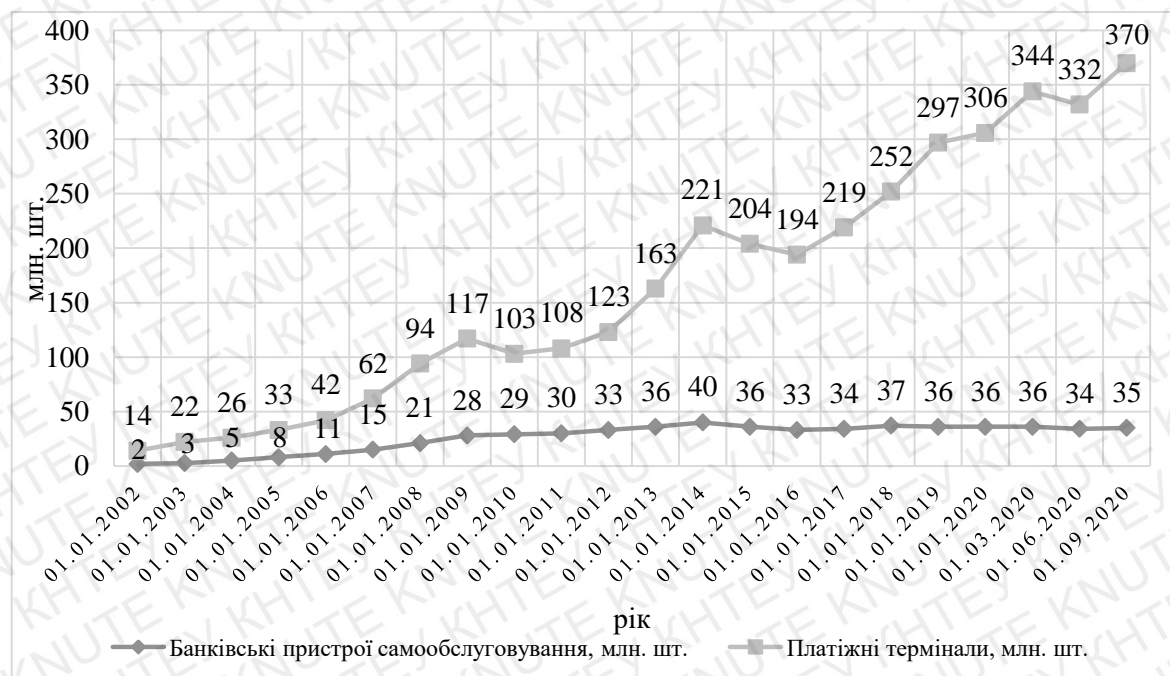
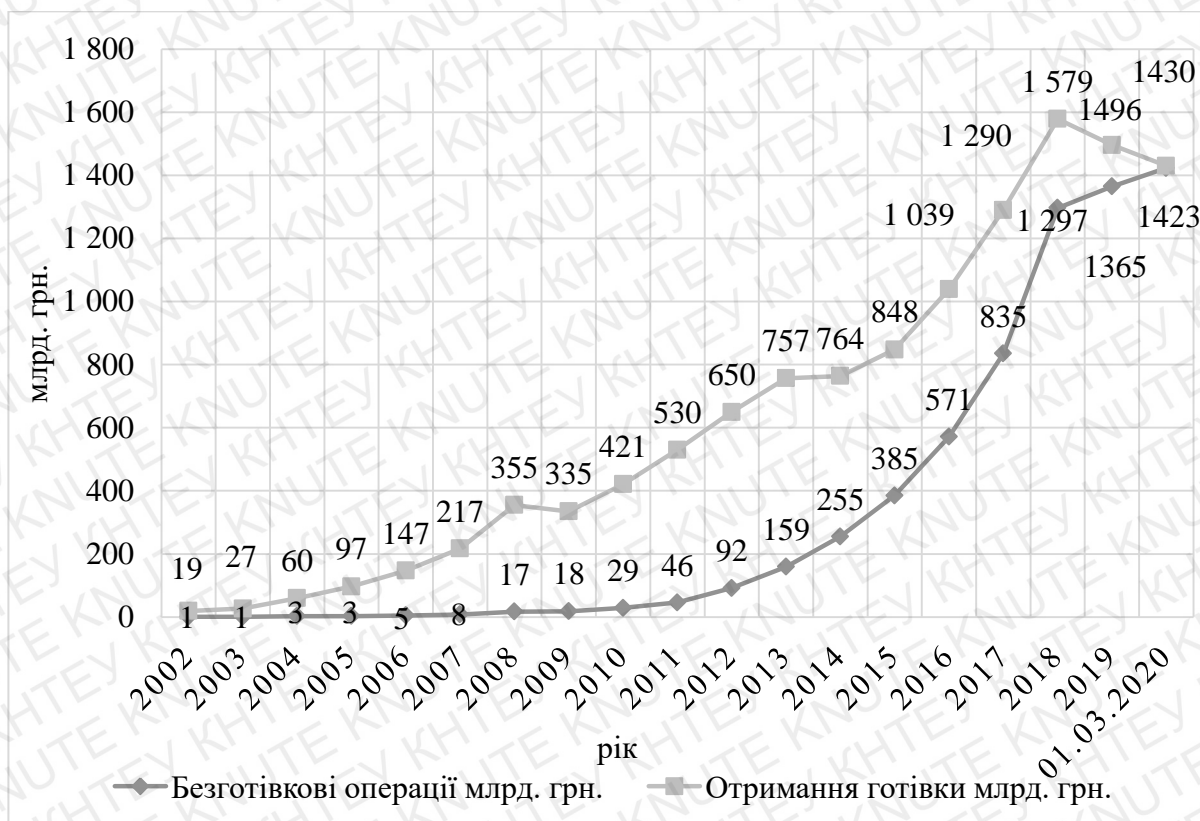

Рис. 2.4 Динаміка кількості банківських пристроїв та платіжних терміналів в Україні протягом з 2002 року по 01.09.2020 року*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Загальна сума операцій з використанням платіжних карток протягом усього аналізованого періоду постійно зростає, особливо динамічно протягом 2015-2018 років, а з 2018 року спостерігається значний спад в операціях пов'язаних з зняттям готівки. Так різниця між 01.03.2020 роком та 2018 роком становить 149 млрд. грн., це раз підкреслює що користувачі ЕПЗ все більше надають суто безготівковим розрахункам. Також на діаграмі з рис. 2.5 спостерігаємо стрімке збільшення безготівкових операцій протягом усього досліджуваного періоду, з 2018 року до 01.03.2020 року кількість операцій зросла на 126 млрд. грн. На момент дослідження графіка безготівкові операції та операції з зняття готівки знаходились майже на одному рівні, різниця становила 7 млрд. грн., враховуючи попередні періоди можна зробити прогноз,

що до кінця 2020 року безготівкові розрахунки перевищать в обсягах операції з отримання готівки. Діаграма на *рис. 2.5* показує чому на *рис. 2.4* зростає кількість саме платіжних терміналів, а не банкоматів, адже немає сенсу витрачати кошти на збільшення банкоматів для видачі готівки, якщо користувачі надають перевагу безготівковим розрахункам.

*Рис. 2.5 Динаміка безготівкових та операцій з отримання готівки з використанням платіжних карток в Україні з 2002 року по 01.03.2020 рік**

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

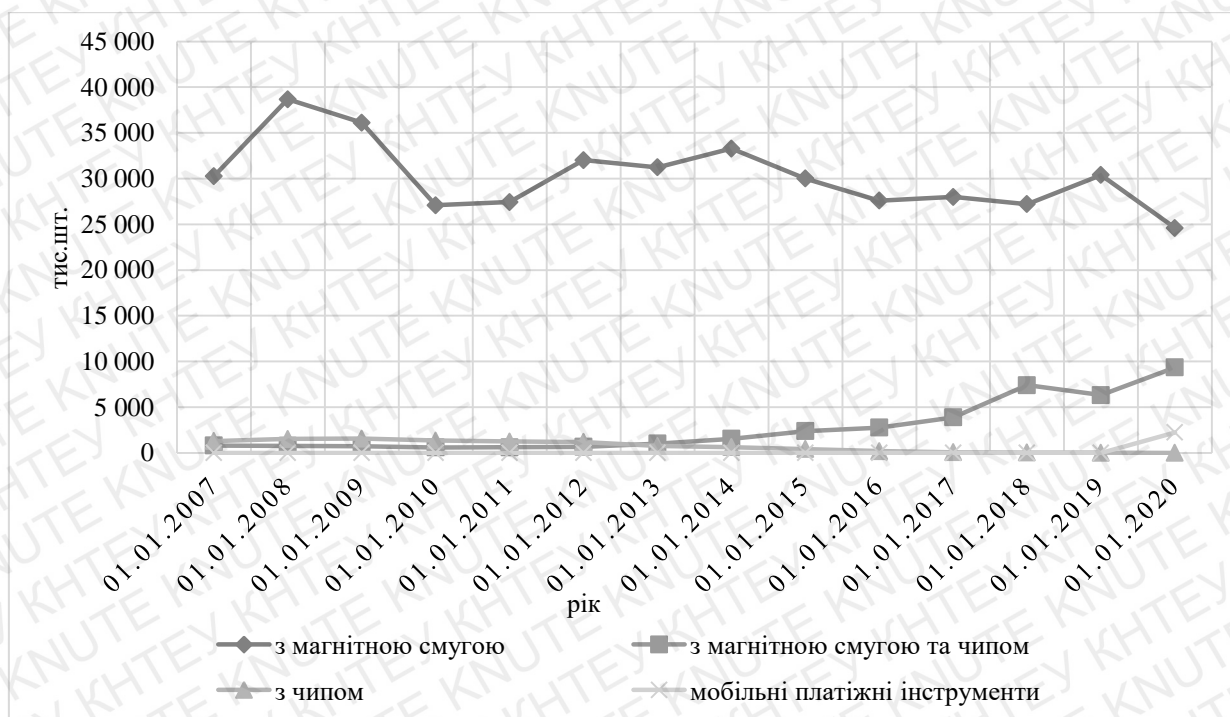
Більшість операцій з платіжними картами здійснено у власній мережі українських банків-емітентів (60,6 % від кількості та 78,5 % від суми усіх операцій із картками). В мережі інших банків-резидентів здійснено 35,9 % від кількості та 17,3 % від суми операцій із картками. [26]

За межами України обсяг операцій із картками, емітованими банками-резидентами, залишався незначним та становив 3,5 % від кількості та 4,3 % від суми усіх операцій із картками. Водночас операції з картками, емітованими

банками-нерезидентами, на території України склали лише 1,2 % від кількості та 2,0 % від суми усіх таких операцій.

Види електронних платіжних засобів, які емітовані українськими банками наведено в таблицях додатків А та Б.

Для наглядного прикладу розглянемо в *рис 2.6* види ЕПЗ за видами носіїв інформації: з магнітною смугою, з магнітною смугою та чипом, з чипом, мобільні платіжні інструменти.

*Рис. 2.6 Динаміка кількості електронних платіжних засобів, які емітовані банками України у вигляді видів носіїв інформації з 2007 року по 2020 рік**

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

З графіка видно, що найемітованішим електронним платіжним засобом за видами носіїв інформації є картки з магнітною смугою, у продовж всього досліджуваного періоду вони є лідерами по випуску. Піком їх випуску був 2008 рік 38676 тис. шт. також спостерігаємо спад їхньої популярності з 30392 тис. шт. у 2019 року до 24593 тис. шт. на початок 2020 року, що на 5799 тис. шт. менше ніж станом на 01.01.2019 року. Це пов'язано з розвитком таких ЕПЗ: з магнітною смугою та чіпом, мобільні платіжні інструменти (мобільний телефон, смарт-годинник, браслет,

кільце), і статистичні дані це підтверджують платіжних карт з магнітною смугою та чипом станом на 01.01.2020 році було випущено на 3015 тис. шт. ніж станом на 01.01.2019 року. Також з 01.01.2020 року розпочався підрахунок користувачів мобільними платіжними інструментами їх кількість становить 2234 тис. шт., що свідчить про швидкий розвиток виду цього ЕПЗ та прихильність користувачів до нього.

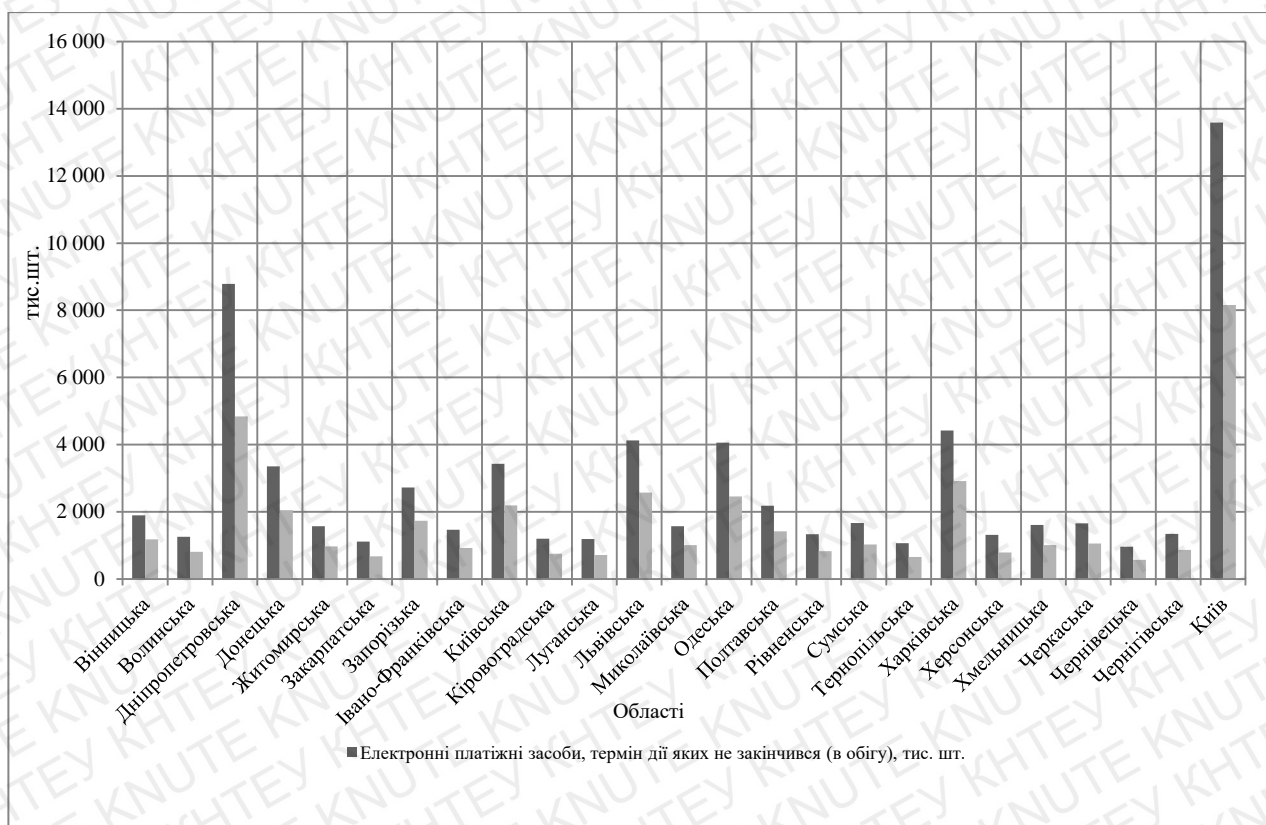
Отже, розвиток електронних платіжних засобів, а в цілому електронної платіжної систем з кожним роком все більше розвивається, вдосконалюється, впроваджує інновацій таких як мобільні платіжні засоби, тим самим підтримує інтерес вже існуючих користувачів та залучає нових. Також відбулось чимало змін в платіжних системах які впливали на безготівкові розрахунки на їх швидкість, надійність, зручність та інше. Аналіз діаграм засвідчив наявність позитивної тенденції зростання, щодо користувачів електронних платіжних засобів. Сучасний етап розвитку в банківському секторі переживає деякі зміни в перебудові направлені на задоволення потреб учасників платіжних систем, здобуття високого рівня безпеки та надійності проведення міжбанківських переказів за допомогою електронних платіжних засобів.

2.2. Аналіз використання електронних платіжних засобів в окремих банках України.

Згідно з результатами дослідження індексу інноваційності українського бізнесу, яке провів Mind.ua в партнерстві з платформою відкритих інновацій Re:actor і компанією KPMG в Україні, банківські відділення перестали бути єдиним каналом продажів. Інтернет, смартфони, «розумні» окуляри або годинник, кільця з NFC чипом можуть забезпечити той самий рівень сервісу, не примушуючи споживача заходити у відділення банку. [22]

Кожен день більше тисячі клієнтів здійснюють банківські операції через POS-термінали: замовляють таксі, оплачують товари і послуги, керують кредитами і депозитами, замовляють доставку піци або води, поповнюють мобільні телефони. Для наглядно прикладу розглянемо статистику кількості

електронних платіжних засобів по областях України станом на 01 січня 2020 року *рис. 2.7.*

*Рис. 2.7 Динаміка використання електронних платіжних засобів в регіональному розрізі щодо їх кількості станом на 01.01.2020 року**

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

З діаграми видно, що найактивнішими користувачами електронних платіжних засобів на 01 січня 2020 року, за якими протягом звітного періоду була здійснена хоча б одна видаткова транзакція є Дніпропетровська 4841349 шт., Харківська 2915359 шт., Львівська 2567352 шт., Одеська 2461151 шт. області, але найбільша активність використання ЕПЗ в місті Київ 8161140 шт., Київська ж область на п'ятому місці за активністю з 2190713 шт. Звісно ця активність закономірна адже всі перелічені області є величима туристичними чи промисловими обласними центрами, тому впровадження і розвиток ЕПЗ є більш активним та швидшим, ніж в інших областях.

На основі даних десяти банків учасників платіжних систем з найбільшою кількістю електронних платіжних засобів розглянемо активність користування електронними платіжними засобами клієнтів цих банків станом на 01.01.2020 рік *рис. 2.8*

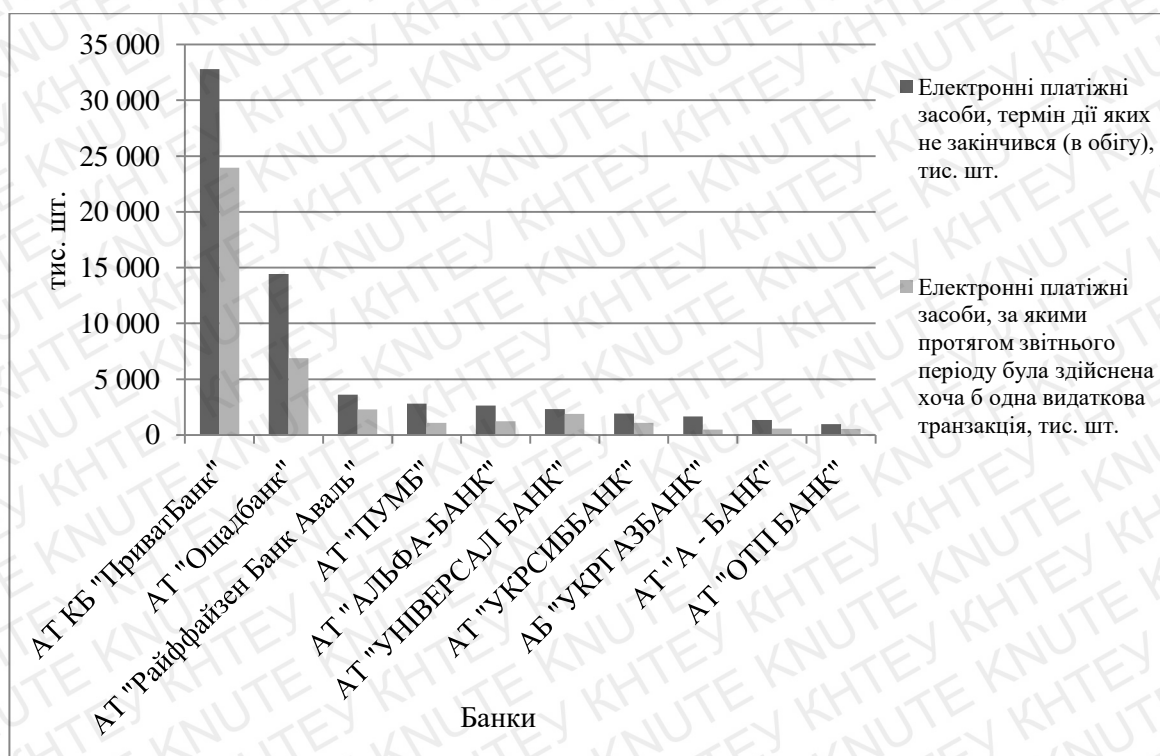

Рис. 2.8 Співвідношення кількості діючих до кількості активних електронних платіжних засобів у розрізі учасників платіжних систем станом на 01.01.2020 року*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Діаграма показує, що лідером серед банків з кількості діючих електронних платіжних засобів в обігу – 32789901 шт. та ЕПЗ, за якими протягом звітного періоду була здійснена хоча б одна видаткова транзакція – 23961396 шт. є АТ КБ «ПриватБанк». В топ три входять АТ «Ощадбанк» з кількістю електронних платіжних засобів – 6897448 шт., за якими була здійснена хоча б одна транзакція протягом звітного періоду (квартал) та АТ «Райффайзен Банк Аваль» з 2299526 шт. ЕПЗ. Останнім банком який перевищує показник активних електронних платіжних засобів більше одного мільйона є АТ «УКРСИББАНК» з 1092017 шт. ЕПЗ з яких здійснювалась транзакція протягом звітного періоду.

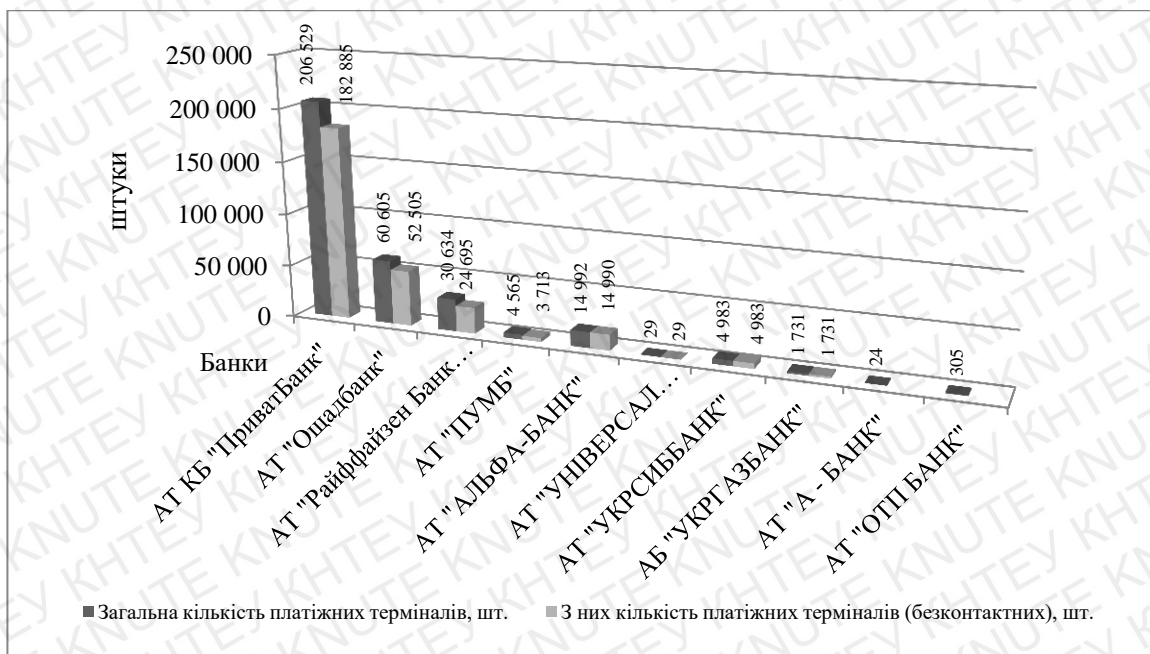
Звісно на діаграмі переставлені не всі банки які емітують та обслуговують електронні платіжні засоби, розгорнута таблиця представлена в додатку В. В таблиці 2.1 додатку В вказано, що кількості діючих електронних платіжних засобів в обігу – 27 шт. та ЕПЗ, за якими протягом звітного періоду була

здійснена хоча б одна видаткова транзакція – 17 шт. має АТ «БАНК «ПОРТАЛ». А кількість банків, які в загальному (разом) обслуговують електронні платіжні засоби, термін дії яких не закінчився – 68881158 шт. та ЕПЗ, за якими протягом звітного періоду була здійснена хоча б одна транзакція – 42157509 шт., становить – 67 банків.

Розглянувши банки які знаходяться на вершині за кількістю обслуговуваних ЕПЗ, ми розуміємо, що вони досягли успіху завдяки таким факторам:

- висока якість обслуговування електронних платіжних засобів та самих клієнтів;
- постійне удосконалення та розвиток технологій;
- забезпечення надійності, безпечності використання електронних платіжних засобів;
- великий вибір банківських продуктів та їх зручність, доступність у використанні;
- рекламна компанія по просуванню електронних платіжних засобів банку.

Також слід розглянути загальну кількість платіжних терміналів та кількість безконтактних з них, в розрізі десяти банків станом на 01.01.2020 року, що зображено на *рис. 2.9*.

*Рис. 2.9 Співвідношення загальної кількості терміналів до кількості безконтактних з них у розрізі учасників платіжних систем станом на 01.01.2020 року**

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Розглянувши діаграму бачимо, що в лідерах як і по загальній кількості платіжних терміналів – 206529 шт. так і по кількості безконтактних терміналів – 182885 шт. залишається АТ КБ «ПриватБанк», як і в попередній діаграмі де розглядались електронні платіжні засоби. АТ «Ощадбанк» також утримує своє друге місце з кількістю платіжних терміналів – 60605 шт. так і по кількості безконтактних терміналів – 52505 шт. та третє у АТ «Райффайзен Банк Аваль». На рис. 2.9 є банки які не мають безконтактних платіжних терміналів, такі як АТ «А-БАНК», АТ «ОТП БАНК», звісно це не означає що вони не емітують картки чи не підключені до платіжних додатків через які можна розрахуватись за допомогою смартфонів, для розрахунку електронним платіжним засобом потрібно щоб ваш банк був учасником платіжної системи.

Також бачимо що у АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» – 29 шт., АТ «УКРСИББАНК» – 4983 шт., АБ «УКРГАЗБАНК» – 1731 шт., всі електронні платіжні засоби включають в себе безконтактну функцією NFC. Цікаво те щодо 01.01.2019 року не підраховувались безконтактні платіжні термінали. Хоч на

території України АТ «ПриватБанк» спільно з «MasterCard» ще в березні 2017 року запуслав послугу під назвою «NFC-гаманець». За допомогою даної послуги клієнти банку змогли оплачувати свої покупки в магазинах, кафе і АЗС. Варто зазначити, що термінал повинен мати спеціальну наклейку, яка має на увазі можливість безконтактної оплати. Зазвичай на ній зображена рука від якої розходяться смужки (як на значку Wi-Fi), або на терміналі є напис «PayPass». [5]

Все більше користувачів електронних платіжних засобів надають перевагу безконтактному зв'язку, адже він має такі переваги:

- з'єднання з пристроєм відбувається швидше, чим за одну десятю секунди;
- може підтримувати контакт на відстані до чотирьох сантиметрів (що убезпечує від шахрайських дій);
- не потребує додаткових погоджень для зв'язку, крім відкриття мобільного додатку;
- не потребує пластикової карти, а телефон це вже невід'ємна частина нашого життя, тому можна не хвилюватись якщо забули гаманець;
- гроші за одну покупку не можуть списатися двічі (термінал опрацьовує один платіж за раз і подає звуковий сигнал);
- шахраї не можуть отримати інформацію про платіж чи дані картки (під час кожної оплати інформація про платіж захищається унікальним динамічним кодом (криптограмою), який неможливо використати вдруге з метою шахрайства. [26]

Україна стабільно входить до списку світових країн-лідерів за кількістю NFC-оплат мобільними цифровими гаманцями та гаджетами з картками Mastercard. Для розрахунку за допомогою гаджетів потрібно завантажити платіжну карту до цифрового гаманця, що дасть вам можливість розраховуватися смартфоном або годинником безконтактно.

Глобальні цифрові гаманці, що доступні в Україні:

- Google Pay – інструмент для оплати товарів і послуг смартфонами, що працюють на операційній системі Android;
- Apple Pay – інструмент для оплати товарів і послуг смартфонами та годинниками, що працюють на операційній системі iOS;
- Garmin Pay – технологія безконтактної оплати товарів і послуг за допомогою годинників Garmin. [26]

Google Pay стартував в Україні в листопаді 2017 року. Українцям стали доступні безготівкові розрахунки за допомогою свого Android-гаджета з технологією NFC. Сьогодні сервіс працює з 31 українськими банками. [14] 3 травня 2018 року Україна стала 26 країною, де доступна система безконтактних платежів Apple Pay. До системи підключено 33 українських банків. [13]

Так як цифрові гаманці надзвичайно молода послуга, статистичних даних майже немає, але з 21 серпня 2018 року послуга Apple Pay стала доступна клієнтам monobank. Коментуючи ефективність роботи сервісу, голова правління Universal Bank (на базі якого і був запущений monobank) Ірина Староминская сказала наступне: «Через рік, можна говорити про ефективність запуску безконтактної технології в Україні. Але через зобов'язань по NDA, ми не можемо розкривати всі дані про Apple Pay. Ми можемо показати порівняльні дані з Google Pay. Власники iPhone с NFC роблять оплати за допомогою Apple Pay на 41% більше, ніж власники гаджетів на Android за допомогою Google Pay». [46]

Також monobank представив порівняльну інфографіку клієнтів monobank, які використовують Google Pay і Apple Pay в Україні, що представлена на *рис. 2.10*.

На сьогодні власники iPhone з картою monobank скористалися Apple Pay на 52,1% більше, ніж власники Android технологією Google Pay.

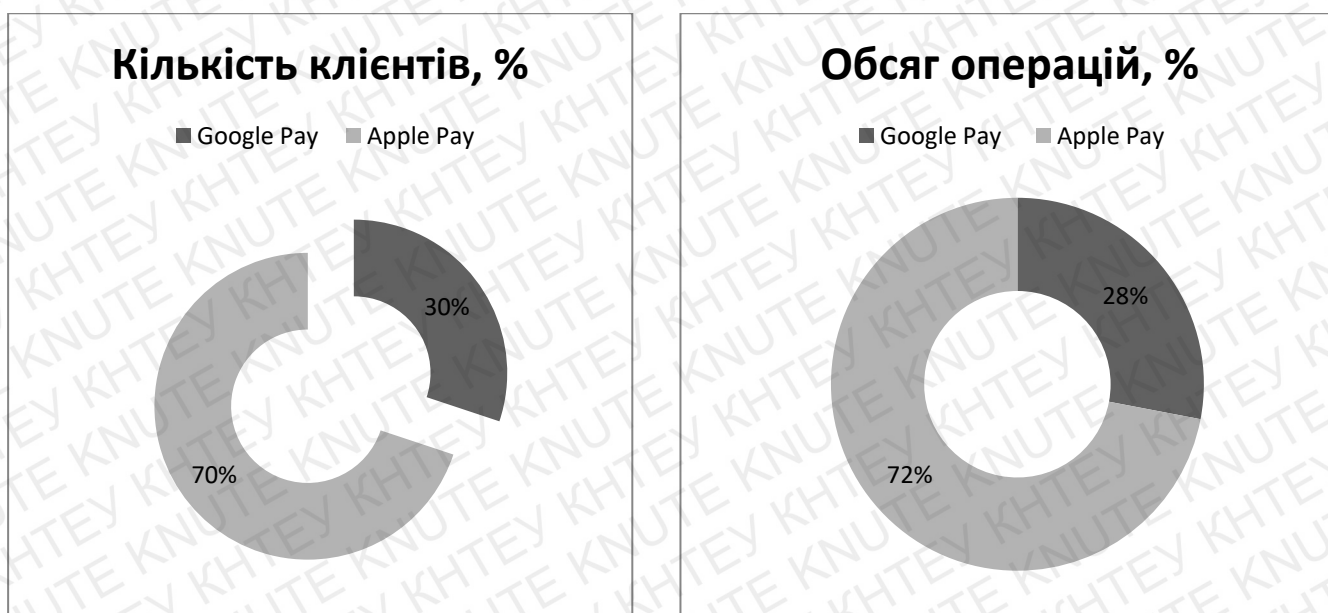

Рис. 2.9 Порівняльна інфографіка клієнтів monobank, що використовують Google Pay і Apple Pay в Україні 2019 року*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [46]

Для monobank важливо регулярне користування послугою, тому що це зручно і дозволяє економити час клієнта. Якщо порівнювати технологію з Google Pay, співвідношення клієнтів monobank з Android і iOS 65% і 35% відповідно. 92% користувачів iPhone с NFC здійснюють платежі з використанням Apple Pay, проти 51% використання Google Pay власниками Android-смартфонів. Крім того, загальна сума транзакцій з використанням Apple Pay в 2,6 рази більше, ніж з використанням Google Pay. А за кількістю витрат в 2,3 рази більше. [46]

Популярності NFC-платежів також сприяє постійне розширення мережі POS-терміналів. Як показують дані НБУ, понад 85% всіх POS-терміналів сьогодні вже підтримують безконтактні платежі. За даними Mastercard, найчастіше українці розраховуються NFC-пристроями в продуктових магазинах, ресторанах і кафе, на АЗК, а також в громадському транспорті. [26]

Отже, провівши аналіз електронні платіжні системи та електронні платіжні засоби в Україні бачимо, що вони стрімко розвиваються, удосконалюються та впроваджуються у використання. Сьогодні майже кожна доросла людина має пластикову картку, та й діти віком від шести років можуть

користуватись пластиковими картками. Для нас сплата за допомогою пластикової картки стала звичною справою, але і на цьому розвиток безготівкових платежів не спинився, всього лиш три роки назад нам стали доступні безконтактні платежі за допомогою таких сервісів Google Pay і Apple Pay. Все більша кількість людей надає цим сервісам ніж пластиковим карткам це яскравий приклад як розвитку банківської системи так і самих споживачів банківських послуг. Тому слід чекати все більше інновацій, адже безконтактні платежі за допомогою гаджетів це тільки початок інновацій у цій сфері.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід використання електронних платіжних засобів

Потрібно зазначити, що у більшості розвинених країн платіжна система складається з кількох самостійних систем, кожна з яких задовольняє вимогам окремої платіжної сфери. Виходячи з того, яку роль відіграють платіжні системи відповідно до характеру здійснюваних платежів, розрізняють:

- системи міжбанківських розрахунків, які призначені для здійснення платіжних транзакцій між банками, зумовлених виконанням платежів їхніх клієнтів або власних зобов'язань одного банку перед іншим;
- внутрішньобанківські платіжні системи створюються, щоб забезпечити найбільш сприятливі умови щодо проходження платежів між установами, що належать до однієї групи;
- системи «клієнт-банк» використовуються банками, які пропонують платіжні послуги своїм клієнтам на базі сучасних технологій. Так, нині все більшого поширення набуває банківське обслуговування вдома або «домашній банк»;
- системи масових платежів, які широко використовуються у розвинених державах світу. [1]

Найвідомішими платіжними системами у світі є:

- VISA International;
- American Express;
- Diners Club International;
- Master Card International;
- Union Pay.

Безсумнівним лідером на ринку залишаються США, але частка цього регіону поступово скорочується і бурхливого розвитку набувають нові регіональні ринки. У розвинених країнах оплата товарів і послуг майже

повсюдно здійснюється за допомогою кредитних карт, ринок яких в Україні знаходиться тільки в стадії становлення. [6]

Роль альтернативних платіжних засобів (електронних гаманців, мобільних телефонів) на міжнародному ринку платіжних послуг постійно зростає, при цьому тренд великою мірою підтримується завдяки ринкам країн, що розвиваються, активно впливаючи на весь світ.

З 2015 року активно, відбувається перенесення трансакцій в електронний формат, поява нових засобів платежу, новітніх платіжних інструментів і систем. Саме у сфері платіжних і розрахункових систем останнім часом відбувається найшвидше впровадження інновацій, при цьому чимало з них є дискусійними з позиції нормативного регулювання та практичного використання.

В міжнародній економічній практиці фахівці виділяють три основних підходи до організації інституційного регулювання електронних платежів: європейський, північноамериканський і азіатський [60]. Кожен з них має власну специфіку, що обумовлена інституційними особливостями, в яких діють економічні суб'єкти цифрової економіки.

1. Європейський підхід розглядає електронні гроші, що емітуються платіжними операторами, як нову форму грошей, що вимагає особливого правового режиму для здійснення електронних платежів. До основних заходів європейського правового регулювання ринку електронних платежів відносять:

- нормативне закріплення прав і обов'язків учасників електронних розрахунків;
- визначення параметрів систем безпеки електронних розрахунків;
- нормативне закріплення системи звітності емітентів перед центральним кредитним банком;
- забезпечення емітентами електронних платіжних засобів їх миттєвої ліквідності, тобто можливості безперешкодного обміну на валюту держави;
- можливість встановлення резервних вимог до емітентів.

2. Північноамериканський підхід розглядає електронні платежі і гроші, емітовані платіжними операторами, як новий вид платіжних (фінансових) послуг. Поряд з європейським підходом (за винятком, мабуть, Великобританії), північноамериканський підхід йде шляхом чіткої регламентації застосування правових норм і інструментів фінансового регулювання. Основу цього підходу складає докладний опис вимог до роботи фінансових інструментів та ринків, так званий «rule-based regulation».

3. Азіатський (китайський) підхід не передбачає чіткого визначення основоположних понять і детальної нормативної регламентації платіжних процедур. Замість цього, акцентується увага на швидкому і ефективному вирішенні ключових питань, пов'язаних із здійсненням електронних платежів. Такий підхід дозволяє експортно-орієнтованій товаровироблячій економіці Китаю приймати основоположні рішення, не чекаючи формування законодавцями нормативно-правової бази. На відміну від попередніх підходів, відправною точкою є економічна доцільність прийнятих рішень, а не їх відповідність формальним «принципам законодавства». [21]

І європейський, і північноамериканський підходи передбачають законодавчу регламентацію платіжних процедур, на відміну від азіатського.

У світовій економіці тенденції розвитку платіжних систем електронної комерції сьогодні визначають північноамериканська та азіатська моделі, які базуються на розвитку платіжних систем логістичних рівнів 4PL (Fourth Party Logistic – інтегрований логістичний аутсорсинг) і 5PL (Fifth Party Logistic – «віртуальна» логістика). На українському ринку представлені лише транснаціональні 4PL- та 5PL провайдери. З позицій розвитку електронної комерції найперспективнішими є платіжні системи рівня 5PL, вони не потребують платіжних терміналів, провайдери 5PL практично повністю віртуальні.

Платіжні провайдери рівня 5PL існують за рахунок традиційних провайдерів банківських послуг – карткових платіжних систем, поза якими їхні клієнти не можуть зняти гроші чи поповнити свої рахунки в платіжній системі.

Це дозволяє платіжним провайдерам легко уникнути багатьох проблем, пов'язаних з необхідністю дотримання вимог фінансових регуляторів, оскільки вони не емітують електронні гроші, а виступають посередниками в платежах. Базовими платіжними системами для провайдерів рівня 5PL є карткові системи Visa і MasterCard, на частку яких сьогодні припадає близько 50 % усіх пластикових карт у світі. Самі провайдери 5PL є міжнародними процесинговими центрами, що глибоко інтегровані в інфраструктуру електронної комерції, які здійснюють електронні платежі з карткових рахунків в реальному часі. Першим у світі платіжним провайдером рівня 5PL стала американська платіжна система PayPal. Її інституційна особливість полягає в тому, що вона спочатку була інтегрована в найбільший в світі торговий майданчик eBay, оскільки була до 2015 р. її платіжним підрозділом. [21].

Також слід розглянути особливості платіжні системи, які частково проводять свою діяльність в Україні:

1. UnionPay. Найбільша міжнародна платіжна система в світі за обсягом операцій і випущених платіжних карток, оголосила про вихід на український ринок, почавши співпрацю з еквайрингу та емісії карт з Приватбанком. Китайська платіжна система в 169 країнах надає можливість використовувати картки для оплати товарів, послуг і зняття готівки в партнерстві з більш ніж 400 фінансовими інститутами у всьому світі. Картки UnionPay емітуються більш ніж в 40 країнах. За допомогою карток можна переводити гроші в інші країни, а також тримати їх на особистих гаманцях. Як повідомляють ЗМІ, в Китаї переказ грошей з картки на картку займає дві секунди. На світовому ринку UnionPay конкурує з Visa і Mastercard. Користуватися картками UnionPay в Україні є кому: згідно з даними Китайської палати міжнародної торгівлі, в 2017 році товарообіг між КНР і Україною перевищив \$3 млрд. [61]

2. PayPal. Один зі світових лідерів серед платіжних систем дозволяє виводити гроші з різних сайтів до себе на банківський рахунок, здійснювати покупки в інтернеті, а також легко переводити гроші між акаунтами всередині системи. Але, на жаль, для українців доступна лише одна з можливостей

платіжної системи – витратити гроші зі свого аккаунта, але не отримувати їх. До слова, цю модель називають Send only і працює вона в 96 країнах. Крім того, для тих українців, хто продає товари на американських і європейських маркетплейсах, таких як той же eBay або популярний серед рукодільників Etsy та інших, отримання грошей велика проблема, оскільки зароблене виводити можна тільки через PayPal. Udemy і Skillshare також виплачує інструкторам гроші через PayPal, а ще сервіс використовують фріланс-біржі. Таким чином, українцям доводиться або покинути майданчик, або платити додаткові комісії за перекази. [61]

Загалом, технологія безконтактних розрахунків активно розвивається в нашій країні. Інтерес до України за останній рік проявила не тільки UnionPay, а й гіганти GooglePay, ApplePay.

3.2. Перспективи запровадження новітніх електронних платіжних засобів в Україні

Сьогодні банківські послуги та сервіси постійно удосконалюються, їх кількість збільшується. За рахунок цього банки намагаються покращити якість обслуговування клієнтів, зроблять все можливе щоб звернути на себе увагу і залучити активних клієнтів. Однак очевидно, що якість взаємодії банку з клієнтами визначається не тільки різноманітністю наданих послуг, сервісів, можливостей, а і шляхом впровадження сучасних комп'ютерних та інтернет-технологій, які значно спрощують процес взаємодії, підвищують швидкість цієї взаємодії між банком та клієнтом, що в свою чергу сприяє довготривалим відносинам між ними.

Банківська сфера дуже чутлива, тому незначні негативні явища можуть спричинити досить великий вплив на неї. Вкрай важливим є необхідність обслуговування клієнтів на високому рівні, щоб вони не хвилювались про становище банку на ринку банківських послуг, і своїми необдуманими діями не похитнули його. При цьому важливим є забезпечення мінімальних витрат на

обслуговування клієнтів, максимальної зручності для клієнтів, універсальності послуг, які надаються.

Розвитку інформаційних та інтернет-технологій в банківській сфері сприяє значна конкуренція у даному секторі діяльності. Інтернет в цьому аспекті відіграє важливу роль, оскільки він дозволяє значно розширити ринок послуг, якими може користуватись клієнт.

Отже, актуальною задачею є удосконалення роботи існуючих електронних платіжних засобів, рос-термналів, розробка системи дистанційного банківського обслуговування клієнтів, яка б враховувала всі потреби користувачів і в той же час дозволяла за допомогою користувачів усувати недоліки пов'язані з використання банківських послуг.

Дослідження свідчать, що розвиток карткових платіжних систем, електронних платіжних засобів та платіжних сервісів в Україні відбувається швидкими темпами. Не дивлячись на це, існують причини, які в свою чергу гальмують його:

- недоліки та недостатня гнучкість законодавства для впровадження окремих видів послуг;
- консервативність;
- необізнаність та страх клієнтів;
- недостатня кількість користувачів мережею інтернет в сільських населених пунктах та її нерівномірне покриття.

Перелічені проблеми постійно знаходяться на контролі. Банки залучають маркетологів та менеджерів для їх вирішення, адже розширення послуг дистанційних систем мають значні переваги:

- можливість автоматизувати роботу операціоністів банку;
- зменшити собівартість послуг;
- зменшити обсяг паперової роботи;
- підвищити якість обслуговування.

Здійснення в Україні банківських розрахунків через інтернет, платіжні сервіси та рос-термінати стримується також відсутністю чи недосконалістю відповідних законодавчих актів, які б регулювали цей вид діяльності.

Не дивлячись на те, що банки досить багато уваги приділяють захисту інформації клієнта, постійно існують як внутрішні зловживання так і зовнішні загрози, пов'язані з її втратою або спотворенням.

З метою подолання основних бар'єрів, що гальмують належний рівень організації та більш широкого запровадження карткових платіжних систем, підвищення довіри клієнтів до даної складової банківської системи необхідно:

- покращення системи гарантування безпечності платежів як для покупців так і для продавців банківських продуктів;
- покращення цивільно-правового регулювання (сьогодні Національний банк України над цим активно працює);
- створити умови для безпомилкової ідентифікації та верифікації особи;
- нові підходи до підготовки висококваліфікованого банківського персоналу.

Популярність безконтактних розрахунків в Україні є результатом як потужного розвитку платіжної інфраструктури, так і бажання самих користувачів платити в один дотик. Ще у 2016 р. було проведено дослідження Impact of Innovation, яке виявило, що 72% українців хочуть розраховуватися за допомогою смартфонів та потребують цифрових інновацій. Це стало поштовхом до впровадження низки технологічних рішень, покликаних спростити спосіб розрахунку для користувачів, зробити його швидшим та безпечнішим [3]

Дослідження Mastercard Digitalization Trust Survey 2019 підтверджує, що українці продовжують активно переходити на цифровий стиль життя, все більше використовуючи мобільні пристрої та їхні нові функціональні можливості. Згідно з дослідженням одним з найпопулярніших гаджетів в

Україні є смартфон, 87 % українців розглядають мобільний телефон як альтернативу фізичним платіжним карткам для оплат. [3]

Фахівці впевнені, що популярність і темпи зростання кількості оплат за допомогою гаджетів у світі, а зокрема й в Україні, продовжуватимуть зростати. Вже зараз користувачам відкриваються нові можливості для використання носимих пристроїв: за прогнозами, до кінця 2020 року понад 60% з них будуть оснащені функцією оплати. Mastercard технологічно готові зробити платіжним будь-який пристрій. У них є необхідні технології, рішення та команда експертів. Компанія Mastercard співпрацює з величезною кількістю різних виробників: і ювелірних виробів, і годинників, і браслетів, і фітнес-пристроїв.

Впровадження інноваційних технологій та розвиток платіжного ринку – один з пріоритетних напрямів роботи Mastercard, які сприяють досягненню їх головної мети: переходу клієнтів на безготівковий стиль життя, задля досягнення більших прибутків.

Щорічне дослідження Mastercard Digital Payments: «Обговорення у соціальних мережах» виявило глобальні тренди розвитку нових способів оплати.

Електроні гаманці обговорюють значно частіше, ніж інші теми: їм присвячена 75 % діалогів і понад два мільйона згадувань. Розглянемо відсотковий розподіл згадувань серед чоловіків та жінок і кількість з них позитивних та негативних *рис. 3.1*.

З *рис 3.1* бачимо що чоловіки в 2,1 рази більше цікавляться смарт-картами або іншими електронний носій з вбудованим чипом, що дозволяють зберігати електронні гроші і здійснювати роздрібні платежі, ніж жінки. Також бачимо що в 2,6 раз більше користувачі залишають позитивні відгуки про електронні носії.

Рис. 3.1 Інфографіка згадування інтернет користувачів про електронні гаманці*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [20]

Інноваційні технології набирають обертів. Тому споживачі розмірковують над тим, які нові технології можуть замінити платежі. Розглянемо сучасніші платіжні технології, що найбільше цікавлять споживачів *рис 3.2.*

Рис. 3.2 Інфографіка згадування інтернет користувачів про сучасні платіжні технології*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [20]

Інтернет користувачі найбільшу увагу приділяють платіжним пристроям, що носяться (смартфони, годинники, браслети, кільця з NFC) – 37 %, також чималу увагу користувачі приділяють «інтернету речей» (взаємодія фізичних пристроїв, які мають вбудовані дані та програмне забезпечення, що дозволяє здійснювати передачу і обмін даними між фізичним світом і комп'ютерними системами в автоматичному режимі) – 29 %, така активність обговорення «інтернету речей» спричинена не тільки через цікавість до розвитку платіжних технологій, але й через власну безпеку. Це призвело до поширення такого терміну Internet of Everything, IoE – всеохопний, або всеосяжний інтернет. Це явище спричинило занепокоєння в конфіденційності інформації й сприяло появі нового терміну «безпека інтернету речей». [19]

Безпека мобільних платежів найбільше цікавить споживачів: вони обговорюють технологій, що роблять платежі безпечнішими. 53 % обговорень стосується крадіжок та фішингових схем (спроба отримати особисту інформацію користувача платіжного засобу через інтернет оманливим шляхом).

Опитування споживачів платіжних систем показало, що 43 % споживачів виявили інтерес до переходу від традиційних народів до інших форм аутентифікації (процедура яка встановлює належності користувачеві інформації, яка представлена в системі пред'явленого ним ідентифікатора), які знижують імовірність шахрайства. Також 51 % користувачів цікавляться методами аутентифікації, такими як: нові розробки з розпізнавання обличчя, відбитків пальців та аутентифікації за дотиком. [20]

Звісно банки та Національний банк України не стоять осторонь проблем безпеки даних користувачів платіжних систем. Тому Національний банк України підготував для банків ґрунтовні зміни щодо підходів проведення дистанційної ідентифікації та верифікації клієнтів *табл. 1.*

Моделі віддаленої ідентифікації та верифікації клієнтів*

Повноцінні моделі	Спрощені моделі (з встановленими лімітами)
1. Верифікація за допомогою системи BankID НБУ та КЕП.	1. Верифікація за допомогою системи BankID НБУ.
2. Відеоверифікації – спілкування клієнта та працівника/агента банку через відео трансляцію.	2. Верифікація за допомогою КЕП.
Ліміти на спрощенні моделі:	3. Платіж на окремий рахунок банку з особистого рахунка клієнта (із супроводженням його ПІБ).
- не більше 40 тис. грн. на місяць та 400 тис. грн. на рік на проведення операції за всіма рахунками клієнта в банку;	4. Дистанційне зчитування клієнтом даних з чипу власного біометричного документа за допомогою смартфона та мобільного додатка банку.
- не більше 40 тис. грн. загального залишку за всіма рахунками і е-гаманцями клієнта в банку.	5. Верифікація даних з бюро кредитних історій (з підтвердженням через надсилання пароля з фінансового телефону клієнта).

*Примітка: розраховано автором за джерелом [26]

Національний банк пропонує банкам велику кількість варіацій доступних механізмів для розвитку дистанційних каналів отримання банківських сервісів. Незабаром для відкриття рахунку в новому банку візит у банківське відділення або особиста зустріч з агентом банку стане зайвим кроком.

Також чудовою новиною є спільна праця НБУ та Мінцифри над цифровізацією банківської системи України. Це допоможе прискорити обслуговування клієнтів банку які планують відкривати рахунки у банку та зберігати їх дані на надійно зашифрованих матричних-кодах.

Національний банк та Міністерство цифрової трансформації спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. Результат цієї співпраці – доступні онлайн-послуги світового рівня, які відкривають нові можливості як для банків, так і для їхніх клієнтів.

Цифрова держава – це коли не потрібно стояти в чергах, бігаючи по кабінетах за довідками, робити копії документів, витрачати час, терпіти стрес.

Це коли ти можеш все оформити в будь-якому місці з телефону або комп'ютера. Відтепер клієнтам банків, які мають електронний паспорт у застосунку Дія, більше не потрібні паперові документи для підтвердження своєї особистості в банківському відділенні. [26]

Команда Мінцифри однією з перших у світі запустила послугу передачі (або шерингу) цифрових документів. Передача (шеринг) електронних паспортів у застосунку Дія – це послуга, що, зокрема, дозволяє громадянам ідентифікувати свою особистість у банку та надати свої документи у цифровому форматі, щоб відкрити банківський рахунок, не виходячи з дому. Послугу можна використовувати як на онлайн-ресурсах банку (мобільному застосунку чи сайті), так і у звичайному відділенні банку. На смартфоні клієнта автоматично генерується коди доступу (QR-код та штрих-код), які зчитуються у банку. Далі клієнт підтверджує дозвіл на передачу власних даних з Дії, і банк може надавати необхідну клієнту послугу. [26]

Голова Національного банку України наголосив: «НБУ розуміє важливість та необхідність впровадження цифрових рішень у банківській системі. Це робить фінансові послуги простішими, комфортнішими та доступнішими. Ми спільно працюємо, щоб ініціативи Мінцифри не мали перепон для впровадження та могли безперешкодно й ефективно функціонувати у фінансовому секторі». Понад 25 млн українців вже можуть користуватись послугами банків з допомогою цифрових документів. Наразі послуга шерінгу цифрових документів доступна у ПриватБанку, Монобанку та А-Банку. За перший тиждень роботи отримано близько 4000 заявок нових клієнтів на реєстрацію через Дію. Наразі ще понад 30 банків готуються до переходу у новий формат взаємодії з клієнтами. Будь-якому банку достатньо 72 години, щоб запустити шерінг. Таким чином банки зможуть оптимізувати свої процеси, скоротити бюрократичні процедури, впровадити сучасні послуги, підвищити конкурентоспроможність. [26]

На сьогодні у АТ «ПриватБанк» за послугою шерінгу скористались 28 клієнтів. У Монобанку на сьогодні 3 796 заявок на реєстрацію через документи

в Дії, з них активних клієнтів – 491 (віртуальний рахунок або картка в точці видачі), за допомогою послуги менше ніж за 20 хвилин відкривається рахунок, використовуючи е-документи в Дії.

Для залучення більшої кількості користувачів електронних платіжних засобів та отримання їхньої довіри, необхідно базуватись на таких принципах:

- конфіденційність особистих даних клієнта;
- доступність використання електронного платіжного засобу;
- простота використання електронного платіжного засобу;
- оперативність та комплексність обслуговування;
- надійна аутентифікація даних користувача;
- цілісність інформації.

Саме вказані принципи надають платіжним системам інтернет-банкінгу переваги над іншими видами дистанційного банківського обслуговування.

Також ці переваги забезпечуються такими чинниками під час користування інтернет-банкінгом:

- не потрібне додаткове спеціалізоване програмне забезпечення;
- використовується стандартне інтернет-з'єднання замість з'єднання із системою банку.

Розширення платіжної інфраструктури та зростаюча популярність інноваційних способів оплати сприяє сталому розвитку безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток в Україні. Кожна п'ята активна картка в Україні – безконтактна.

На сьогодні близько 22% активних платіжних карток – це безконтактні та токенизовані картки. Кількість таких карток продовжує зростати швидкими темпами: з початку 2019 року кількість безконтактних та токенизованих платіжних карток збільшилась майже на 70 % – до 6,7 млн шт. та 1,9 млн шт. відповідно. Популярність таких карток зумовлена безпекою, швидкістю та зручністю у використанні. Безготівкові операції з використанням безконтактних та токенизованих карток разом становили третину від загальної

кількості та обсягу безготівкових операцій у торговельній мережі (33% та 32,8% відповідно). [26]

Популярність безконтактних операцій позитивно впливає на розширення безконтактної платіжної інфраструктури (POS-терміналів). Водночас регіональний розподіл термінальної мережі на території України залишається нерівномірним. Найменша кількість платіжних пристроїв на одного жителя спостерігається на заході країни та у Луганський, Донецькій областях. За кількістю платіжних карток та платіжних пристроїв для їхнього обслуговування домінують Київ, Дніпропетровська та Харківська області. Загальна кількість банкоматів та програмно-технічних комплексів самообслуговування (ПТКС) в Україні залишилася майже без змін. [26]

Слід відмітити що розвиток інноваційних сервісів та безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток в Україні позитивно впливає на фінансові звички українців. Якщо раніше держателі платіжних карток частіше знімали готівку в банкоматах, то сьогодні вони все більше віддають перевагу безготівковим розрахункам.

Безготівкові операції переважають за обсягом і кількістю. Загальна кількість операцій (безготівкових та отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за 2019 рік становила 5057,3 млн. шт., а їхній обсяг – 3576,7 млрд. грн. Порівняно з 2018 роком кількість зазначених операцій зросла на 29,2%, а сума – на 24,3%. За кількістю операцій переважали безготівкові – 4167,1 млн. шт. (82,4 %), тобто вісім із десяти операцій із платіжними картками були безготівковими. [26]

Обсяг безготівкових операцій становив 1798,3 млрд. грн., що склало 50,3% від усіх операцій із картками (за підсумками 2018 року – 45,1%). П'ять років тому цей показник становив лише 25%. Отже, безготівкові операції з використанням платіжних карток стають все більш популярними серед українців. [26]

Розподіл безготівкових операцій за видами операцій свідчить, що у 2019 році найбільша кількість операцій із використанням карток припадала на

розрахунки в торговельних мережах – 51,2 %, за обсягами – домінували перекази з картки на картку – 42,4 %. Чверть активних платіжних карток – безконтактні та токенизовані. Загальна кількість платіжних карток в Україні станом на 01 січня 2020 року зросла на 16%, якщо порівняти з початком 2019 року, та становила 68,9 млн шт. Майже дві третини від цієї кількості – це активні платіжні картки (61,2%). [26]

Актуальним залишається тренд щодо активного поширення безконтактних платежів як з використанням безконтактних карток, так і за допомогою смартфонів та інших NFC-пристроїв, що зумовлено безпекою, швидкістю та зручністю таких операцій. Кількість безконтактних платіжних карток за 2019 рік збільшилася більше, ніж удвічі – з 3,9 млн. шт. до 8,6 млн. шт. карток. Кількість токенизованих платіжних карток на 01 січня 2020 року становила 2,5 млн. шт. Тож сьогодні більше чверті активних платіжних карток – це безконтактні та токенизовані картки (26,5% або 11,2 млн шт. карток). [26]

Безготівкові операції з використанням безконтактних та токенизованих карток становили третину від загальної кількості та обсягу безготівкових операцій у торговельних мережах (по 36 % кожний показник). 90% торговельних POS-терміналів забезпечують безконтактну оплату. Упродовж минулого року на платіжному ринку спостерігалася стабільна динаміка розширення платіжної інфраструктури, в першу чергу – безконтактної, що зумовлено популярністю безконтактних операцій. [26]

Від початку 2019 року мережа торговельних POS-терміналів в Україні зросла на 19,7 % – до 333,8 тис. од. Водночас 90 % торговельних POS-терміналів забезпечують можливість здійснення безконтактної оплати (станом на 01 січня 2019 року – 79,4%). Загалом за останні п'ять років кількість торговельних платіжних терміналів збільшувалася в середньому на 31 тис. штук за рік. Сьогодні їх кількість майже удвічі перевищує показники на початок 2015 року. [26]

Співвідношення загальної кількості платіжних терміналів (контактних та безконтактних) до чисельності постійного населення України станом на 01

січня 2020 року становило 8,4 тис. шт. на 1 млн. населення. Водночас регіональний розподіл термінальної мережі на території України залишається нерівномірним. Найменша кількість платіжних пристроїв на одного жителя спостерігається на заході країни та в Луганській, Донецькій областях. За кількістю платіжних карток та платіжних пристроїв для їх обслуговування домінують Київ, Дніпропетровська та Харківська області. [26]

Потрібно зауважити і те, що пандемія та карантинні обмеження пришвидшили зміни в платіжних звичках громадян у бік безготівкових розрахунків, зокрема в інтернеті. Українці активніше переходять на безготівкові платежі та частіше користуються послугами електронної комерції. Водночас зберігається тренд зростання популярності безконтактних платіжних інструментів та розрахунків з ними. [26]

Загальна кількість операцій (безготівкових та отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за дев'ять місяців 2020 року становила 4310,2 млн. шт., а їхня сума – 2807,9 млрд. грн. Кількість зазначених операцій зросла на 18,0 %, а сума – на 8,7 %, якщо порівнювати з аналогічним періодом 2019 року. Цей тренд пов'язаний насамперед зі зростанням суми та кількості саме безготівкових операцій. Їхня частка переважає у загальній сумі операцій із платіжними картками. Так, сума безготівкових операцій становила 1550,1 млрд. грн. або 55,2% від суми усіх операцій із картками. Торік за підсумками дев'яти місяців 2019 року цей показник становив 49,7 %. За кількістю безготівкових операцій показник ще вищий – 86 зі 100 операцій з платіжними картками здійснювалися безготівково впродовж дев'яти місяців цього року. Водночас кількість операцій з отримання готівки з платіжних карток зменшилася на 11,3 %, а сума – на 3,3 % проти дев'яти місяців 2019 року. [26]

Цього року помітно змінився розподіл безготівкових операцій з платіжними картками за сумою. Аналіз за їхніми видами свідчить, що у січні–вересні 2020 року зросла частка операцій в інтернеті – до майже 30 % за сумою від усіх безготівкових операцій, здійснених з платіжними картками. За 9

місяців 2019 року цей показник становив 27 %. Як і раніше, за сумою домінували перекази з картки на картку – 42,4 % (середній чек однієї такої операції становив 1438 грн.); за кількістю – розрахунки в торговельних мережах (50,2 %). Понад половину розрахунків у терміналах у 2020 році безконтактні. [26]

Загальна кількість емітованих платіжних карток в Україні станом на 01 жовтня 2020 року становила 73,4 млн. шт. Це більше на 7,4 %, якщо порівняти з січнем 2020 року. Кількість платіжних карток, що використовувалися для видаткових операцій (безготівкові та отримання готівки), зросла на 5,7 % (якщо порівнювати з січнем цього року) – до 38,4 млн. шт. платіжних карток (52,4 % усіх платіжних карток). Майже 40% платіжних карток (14,9 млн. шт.), із застосуванням яких були здійснені видаткові операції у вересні 2020 року, – безконтактні та токенизовані картки. [26]

Так, у вересні 2020 року для здійснення операцій були використані 11,5 млн. безконтактних карток. Це на 51 % більше, якщо порівняти з січнем 2020 року. Кількість токенизованих карток, якими українці користувалися для здійснення операцій у вересні 2020 року, становила майже 3,4 млн. шт. Це на 50 % більше, якщо порівнювати з січнем 2020 року. Така висока популярність безконтактних платіжних інструментів привела до суттєвого зростання безготівкових операцій із використанням безконтактних та токенизованих карток (за допомогою смартфонів та інших NFC-пристроїв). Понад половини від загальної кількості та суми безготівкових операцій у торговельних мережах (54 % за обома показниками) за дев'ять місяців 2020 року відбувалося безконтактно, тоді як рік тому – лише третина. [26]

Висока популярність безконтактних платіжних операцій потребує постійного вдосконалення платіжних сервісів які допомагають здійснювати ці операції. Так завдяки збільшенню попиту та конкуренції на ринку платіжних сервісів, значні зміни та удосконалення пройшов Google Pay.

Нова версія програми розділена на три основні вкладки:

– Explore – у вкладці можна знайти інформацію про акції та спеціальні пропозиції від продавців. Отриманий кеш-бек від покупок буде перераховуватись на рахунок Google Pay, що звісно являється приємним бонусом для користувачів цим сервісом. [59]

– Pay (основна вкладка) – включає оновлені розділи: швидкі платежі і P2P-перекази. Тепер P2P-перекази здійснюються через свого роду месенджер, де можна не тільки вести переписку і відслідковувати історію переказів з певною людиною, але і створювати групові чати, в яких можна розділити загальний рахунок з друзями і відстежити оплати. Стало можливо відстежувати особисту взаємодію та з бізнесами через «чати». Там тобі і інформація про акції, і історія оплат. Така інновація позитивно впливають на ведення бізнесу, адже всю необхідна інформація знаходиться під рукою. [59]

– Insights – в цій вкладці знаходиться велика частина фінансової інформації користувача. Після додавання банківських карт в розділі починають відображатися дані про витрати, заощадження і майбутніх витратах через обробку даних за допомогою розумних алгоритмів. Аналітика – важливий пункт в управлінні грошовими коштами. [59]

В одному додатку Google Pay зібрано в собі кілька фінтех-рішень. Створений функціонал задовольняє важливу на сьогоднішній день потреба – раціональне управління коштами. На нашу думку даний продукт від Google Pay одна з найвагоміших перспектив у використанні платіжних для користувачів платіжними сервісами.

Перевагами роботи з картковими платіжними системами, зокрема з електронними платіжними засобами:

- операції виконуються в режимі on-line;
- працює цілодобово без перерв і вихідних, доступна з будь-якого гаджета, підключеного до мережі інтернет у будь-якій точці світу;
- не потребує спеціального програмного забезпечення, лише наявність безкоштовних платіжних сервісів;

- має максимально спрощену процедуру попередньої реєстрації (підключення);
- має механізм взаємної аутентифікації банку і клієнта;
- забезпечує захист операцій клієнта за рахунок застосування паролів, які зберігаються у системі в зашифрованому варіанті;
- виконує постійний контроль цілісності і достовірності переданої інформації;
- використовує механізм Електронного цифрового підпису (ЕЦП) клієнта під усіма фінансовими документами;
- забезпечує зворотний зв'язок для висловлення побажань з приводу роботи системи.

Проведені дослідження в галузі розвитку карткових платіжних системам, зокрема електронних платіжних засобів дають змогу зробити такі висновки:

- дана система обслуговування є дуже перспективною на ринку України, адже користується чималою популярністю серед користувачів банківських послуг;
- система зручна для багатьох клієнтів, враховуючи їх сучасний ритм життя.

Для банків теж є свої переваги:

- можливість автоматизувати роботу операціоністів банку;
- зменшити собівартість послуг;
- зменшити обсяг паперової роботи;
- підвищити якість обслуговування клієнтів.

Отже, електронні платіжні засоби для України є одними з найбільш перспективних засобів в розвитку платіжних систем.

Електронні платіжні засоби задовольняють потреби різноманітних користувачів, адже їхні види підлаштовуються під різних споживачів, наприклад пластикова карта для більш консервативних користувачів які не довіряють мобільним сервісам, а платіжні мобільні додатки для прогресивних користувачів. Перевагою електронних платіжних засобів є можливість

розплатитись майже всюди, усі розрахунки проводяться в режимі реального часу, клієнту не потрібно мати спеціальних знань, щоб освоїти роботу електронних платіжних засобів, він має можливість здійснювати операції швидко, безпечно, цілодобово. Використання електронних платіжних засобів спрощує роботу банків, оскільки дозволяє автоматизувати роботу касирів, знижує собівартість банківських операцій, зменшує обсяг паперової роботи.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто розвиток та перспективи електронних платіжних засобів України.

За результатами дослідження, проведеного в роботі, можна зробити наступні висновки.

Електронний платіжний засіб – платіжний інструмент (платіжна картка, платіжний сервіс), що виконує функцію засобу ідентифікації та який надає його держателю можливість за допомогою платіжного пристрою отримати інформацію про належні держателю кошти та ініціювати їх переказ. [30]

Існує багато видів електронних платіжних засобів (платіжні карти, платіжні сервіси, смартфони, годинники, браслети, кільця, банкомати, pos-термінали) на основі різних платіжних систем, таких як Міжнародна платіжна система VISA International Service Association (США), Міжнародна платіжна система MasterCard International (США)+ Europay International (ЕС), Платіжна система «ПРОСТІР» (Україна). Електронні платіжні засоби використовують переважно безпроводну мережу для доступу до Інтернету через WAP-, SMS-, GPRS-, WI-FI і т. д.

Основними найбільш популярними видами електронних платіжних засобів в Україні є такі:

- пластикові картки;
- платіжні сервіси;
- банкомати;
- pos-термінали.

Стрімкий розвиток безготівкових розрахунків в Україні провокує зростання користувачів електронними платіжними засобами.

Разом з цим існує ряд чинників, які стримують розвиток безготівкових розрахунків за допомогою електронних платіжних засобів в Україні, а саме:

- обмеженість доступу до мережі Інтернет, особливо в сільській місцевості;

- відсутність навичок користування у населення;
- середній рівень захисту інформації в даній сфері;
- недостатня законодавча та нормативна база.

Результати дослідження показали, що кількість інтернет-користувачів в Україні постійно зростає. У 2019 року частка регулярних користувачів інтернету в Україні склала 71 % населення або 22,96 млн. осіб. За типами доступу найбільшою популярністю користується користування інтернетом через мобільний телефон або смартфон.

Дослідження активності користування платіжними картками показало, що кількість карткових платіжних систем в Україні починаючи з 2015 року скорочується, але кількість держателів електронних платіжних засобів при цьому залишається стабільною.

Кількість банківських пристроїв та платіжних терміналів зростає швидкими темпами. Загальна сума операцій з використанням платіжних карток протягом усього аналізованого періоду постійно зростає, особливо динамічно протягом 2015-2019 років. Таке зростання обумовлюється швидким розвитком таких каналів дистанційного банківського обслуговування, як інтернет-банкінг та мобільний банкінг.

Враховуючи чинники що стримують розвиток безготівкових розрахунків за допомогою електронних платіжних засобів Національний банк України в співпраці з банками покращують і допрацьовують нинішні технології в декількох напрямках:

1. Поліпшення безпеки. Тут все очевидно - чим популярніше платіжна технологія, тим більше спроб її зламати. PIN-код давно перестав бути найнадійнішим способом, і зараз ми бачимо, як над секьюрністю платіжних технологій працюють так само ретельно, як і над самими технологіями.

Саме зрозуміле і активно використовується рішення – біометрія. Touch ID, Face ID і їх аналоги застосовуються для оплат в мобільних гаманцях від Apple і Google, а завдяки їм – і в онлайні. Таке підтвердження оплат стало масовим. Але це не означає, його не можна допрацювати. Найбільш

перспективна технологія тут – аутентифікація по серцебиттю, з якою працюють відразу кілька стартапів. Вона пов'язана з новими пристроями.

Проте, над самими картковими продуктами теж працюють – «пластик» нікуди не зникає, а стає все більш функціональним. Наприклад, Apple Card: на ній відсутні будь-які позначення (номер карти, CVV-код або термін дії). З метою безпеки, ця інформація не розкривається навіть власникові карти. На фізичній карті номер закодований в магнітну смугу.

Крім того, міжнародні платіжні системи працюють над картою з вбудованими датчиками відбитків пальців – одночасно на базі блокчейну створюються надійні системи цифрової ідентифікації, які тимчасово надають бізнесу доступ до індивідуального ідентифікатором платежу за запитом клієнта. Простіше кажучи, торговцю більше не передають всі платіжні дані.

2. Акцент на носимих пристроях. Якщо 2-3 роки тому всі говорили про те, що платежі перекочують з карти в телефон, то зараз йде справжній бум з платежів на носимих пристроях. Природно, тренд почали задавати Apple Watch, в яких можливі платежі через Apple Pay. З появою аналогів на Android технологія пішла в маси – особливо коли Xiaomi додав NFC-технологію в свої фітнес-браслети Mi Band (з третьої моделі).

Платіж з таких девайсів працює в зв'язці зі смартфоном, що, природно, зручніше, але пов'язано з ризиками захисту даних і ідентифікації. Зараз NFC-практика «плати годинниками» знаходить своє застосування в годинниках, кільцях, ключах.

3. QR-коди. Головна причина їх масового використання бажання охопити клієнтів, у яких немає NFC-модуля в телефоні, але є камера. Одноразовий QR-код, що генерується на терміналі або касі – це відмінний захист, при якому дані так чи інакше шифруються. Що ж найсильніше виділяє QR-платежі – це моментальність і низька ціна розгортання інфраструктури. Захист тут вимагає не апаратних потужностей, а виключно програмних, як це, наприклад, в китайському WeChat Pay.

Таким чином, ринок дистанційного банківського обслуговування на сьогодні має широкі перспективи, як з точки зору зміни підходів до функціонування банківських відділень та все більше охоплення дистанційними каналами клієнтів, так і з точки зору розвитку самих технологій, які використовуються при такому обслуговуванні.

Подальший розвиток електронних платіжних засобів повинен спрямовуватись на поліпшення безпеки та акцентом на носимих пристроях.

Фахівці впевнені, що популярність і темпи зростання кількості оплат за допомогою гаджетів у світі, а зокрема й в Україні, продовжуватимуть зростати. Зовсім скоро очікується великий бум популярності так званих носимих пристроїв: годинників, окулярів, брелоків, фітнес-трекерів тощо. Вже зараз користувачам відкриваються нові можливості для використання носимих пристроїв: за прогнозами, до кінця 2020 року понад 60% з них будуть оснащені функцією оплати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова А. О., Теслюк О. В. Проблеми розвитку платіжної системи України та шляхи їх вирішення. *Вісник ХНУ*. № 1. 2017. 134 с.
2. Банківське майбутнє в контексті стагнації економіки. URL: <http://news.finance.ua/ua/news/-/340320/bankivske-majbutnye-vs-stagnatsiya-ekonomiku>.
3. Батхін Ю. Оплати з NFC: українці в лідерах. *Бізнес*. 2019. Липень. URL: <https://business.ua/finances/5749-oplati-z-nfc-ukrajintsi-v-liderakh>
4. Бахарева Я. В. Мобільний банкінг як перспективний напрям розвитку банківських інформаційних систем. *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 48-54.
5. Блог: Що таке NFC і як його використовувати? URL: <https://blog.allo.ua/chto-takoe-nfc-2017-09-38/>
6. Ваганова О.В., Легкоступ І.І., Ринок платіжних карток: стан, проблемита перспективи розвитку в Україні. *Вісник Чернівецького університету*. № 809. 2019. 165 с.
7. Василевський Ю. Технологічний банк, або як трансформуються відділення в найближчому майбутньому. *Незалежний журналістський бізнес-портал M!nd*. 2019. Жовтень. URL: <https://mind.ua/openmind/20203808-tehnologichnij-bank-abo-yak-transformuyutsya-viddilennya-v-najblizhchomu-majbutnomu>
8. Василевський Ю. Технологічний банк, або як трансформуються відділення в найближчому майбутньому. *Незалежний журналістський бізнес-портал M!nd*. 2019. Жовтень. URL: <https://mind.ua/openmind/20203808-tehnologichnij-bank-abo-yak-transformuyutsya-viddilennya-v-najblizhchomu-majbutnomu>
9. Веб-сайт Mastercard URL: <https://www.mastercard.ua>
10. Гаврилко Г. П. Інтернет–банкінг як один з напрямів розвитку банківської справи. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 4. С. 60-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2018_4_11

11. Демківський А.В. Гроші та кредит: навч. посіб. Київ: Дакор, 2005. 528 с.
12. Детальніше про систему безконтактних платежів NFC URL: <https://assistant.ua>
13. Довіда Apple URL: <https://support.apple.com/ru-ru/HT206637>
14. Довідка Google Pay URL: <https://support.google.com/pay/answer/7559873?hl=uk>
15. Засадна Х. О. Послуги мобільного банкінгу та їхній захист. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 3. С. 288–291. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2013_3_58
16. Захаркін О. О. Роль інтернет-банкінгу в розвитку ринку фінансових послуг *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 23. С. 173-177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2017_23_35
17. Золотарьова О. В. Характеристики та пріоритети мобільності працівників банківських установ. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 15(1). С. 9-12. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_15\(1\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_15(1)_3)
18. Інноваційні банки України: хто кращий? *Marketer*. 2019. URL: <https://marketer.ua/ua/the-best-innovative-banks-of-ukraine/>
19. Інтернет речей Вікіпедія URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернет_речей
20. Інфографіка: 5 щорічне дослідження Mastercard Digital Payments URL: <https://newsroom.mastercard.com/eu/uk/photos/5-schorichne-doslizjennya-mastercard-digital-payments/>
21. Калужский М. Л. Институционализация платежной среды электронной коммерции: Финансовая аналитика: проблемы и решения. Київ. 2014. 235с.
22. Кириченко О. Банківський менеджмент: навчальний посібник. Київ: Основи, 2009. 671 с.
23. Кіреєва К. Тенденції розвитку банківських операцій з платіжними картками в Україні. *Фінанси, облік і аудит*. 2010. № 16. С. 75–82.

24. Ковальчук В., Прем'єрова О. Ринок карткових платежів України: *Міжнародний досвід та національне регулювання: Аналітичний звіт*. Київ: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2012. 60с.
25. Мовчан О.А. Система електронних розрахунків з застосуванням платіжних карток. *Вісник Національного банку України* № 6. Київ, 2010. 38-41с.
26. Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua>
27. Незалежний журналістський бізнес-портал URL: <https://mind.ua>
28. Огляд додатків мобільних банків. *Швидкозайм*. 2019. URL: <https://bistrozaim.ua/uk/blog/obzor-prilozhenij-mobilnyh-bankov>
29. Нетребчук Л. О. Платіжні системи: Опорний конспект лекцій. 2019 р.
30. ПАТ «АЙБОКС БАНК» URL: <https://ibox.ua>
31. Платіжні карти: питання та відповіді URL: <https://www.ukrcard.com.ua/platizhni-kartki/pitannya-ta-vidpovidi>
32. Поляниця О.В., Яківець В.С. Особливості розвитку електронних платіжних систем в Україні. *Вісник Харківського національного університету будівництва та архітектури. Молодий вчений*. Харків, 2016. №7 URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2016/7/29.pdf>
33. Прес-реліз Київського міжнародного інституту соціології «Динаміка використання Інтернету в Україні» .URL : <http://www.kiis.com.ua>.
34. Про банки і банківську діяльність: Закон України.URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> .
35. Про електронний цифровий підпис: Закон України.URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
36. Про інвестиційну діяльність: Закон України.URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
37. Про інноваційну діяльність: Закон України.URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg>
38. Про наукову наукову-технічну діяльність: Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-1>

39. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III Дата оновлення: № 440-IX від 14.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
40. Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні: Закон України .URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/433-15>.
41. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України.URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991-14>
42. Проникнення інтернету в Україні 2019. *Інтернет Асоціація України*. URL: <https://inau.ua/proekty/doslidzhennya-internet-audytoriyi>
43. Радіонова Н. Й., Терещук В. В. Розрахункові операції за допомогою дистанційних банківських послуг: переваги та недоліки. *Ефективна економіка*. 2016. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_2_20
44. Ринок платіжних карток в Україні. *НБУ*. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219
45. Рисін В. В. Перспективи розвитку цифрового банкінгу на фінансовому ринку України Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.2017.Вип. 2.С. 123-127.URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_2_27
46. Рік по тому: підсумки роботи Apple Pay в Україні URL: <https://psm7.com/fintech/itogi-raboty-apple-pay-v-ukraine.html>
47. Сапон Р. В., Шамо́в С. О. Удосконалення технологій ідентифікації клієнтів під час дистанційного банківського обслуговування. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2015. Вип. 2.С. 142-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_2_19
48. Сербина О. Г. Інтернет-банкінг: українська практика та світовий досвід. *Молодий вчений*. 2014. № 4(07)(1). С. 122-125. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_4\(07\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_4(07)_36)
49. Стороженко О. О. Переваги та недоліки використання дистанційного банківського обслуговування в банківському секторі України. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. С. 347-351.

50. Терехов Є.М. Карткові платіжні інструменти як засіб підвищення фінансової стійкості банків України: Автореф. Суми, 2003. — 18 с.
51. Технологія безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток URL: <https://studopedia.com.ua>
52. Ткаченко О. Адаптивна система дистанційного банківського обслуговування. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2018. Вип. 2. С. 63-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dpitsca_2018_2_7
53. ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ ЛЕОГЕЙМІНГ ПЕЙ» URL: <https://leogaming.ua>
54. Філатова О. Як платити смартфоном: NFC-гаманці українських банків. *PaySpace Magazine*. URL: <https://psm7.com/uk/articles/kak-platit-smartfonom-nfc-koshelki-bankov.html>
55. Харченко, В. Банківські платіжні картки: передумови створення Єдиного національного платіжного простору в Україні: Вісник національного банку України (з додатком). Київ, 2009. 32-37с.
56. Шерман А. Манифест МІТ – надвигається третя волна банківських інновацій. URL : <http://bankir.ru/publikacii/20161020/manifest-mit-nadvigaetsya-tretya-volna-bankovskikh-innovatsii-10008185>.
57. Шилькова А. О. Теоретичні підходи до сутності поняття "Інтернет-банкінг". *Управління розвитком*. 2014. № 11. С. 95-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_11_38
58. Яблоновський Д. Тенденции развития рынка платежных карт и дистанционных банковских сервисов Відділ фінансових досліджень GfK Ukraine. URL: <http://www.gfk.ua> – 07.12.2013.
59. Яким буде Google Pay: що змінює команда Google і як зміни вплинуть на клієнтів URL: <https://minfin.com.ua/ua/blogs/degrik/159734/>
60. Suchman Mark C. Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches URL: <https://www.jstor.org/stable>
61. Uteka.ua URL: <https://uteka.ua>

Види електронних платіжних засобів, які емітовані українськими банками*

Дані за станом на:	Електронні платіжні засоби (тис. шт.) ¹									
	Усього	За видами носіїв інформації						За платіжною схемою		
		з магнітною смугою	з магнітною смугою та чипом	з них безконтактних	з чипом	з них безконтактних	мобільні платіжні інструменти ³	віртуальні	з дебетовою функцією	з кредитною функцією
01.01.2007	32 474	30 266	802	н.д. ²	1 300	н.д. ²	н.д. ²	106	26 396	6 078
01.01.2008	41 162	38 676	771	н.д. ²	1 518	н.д. ²	н.д. ²	197	31 117	10 045
01.01.2009	38 576	36 123	729	н.д. ²	1 558	н.д. ²	н.д. ²	166	29 544	9 032
01.01.2010	29 104	27 092	588	н.д. ²	1 348	н.д. ²	н.д. ²	76	23 916	5 188
01.01.2011	29 405	27 438	602	н.д. ²	1 236	н.д. ²	н.д. ²	129	23 786	5 619
01.01.2012	34 850	32 022	653	н.д. ²	1 188	н.д. ²	н.д. ²	987	26 670	8 180
01.01.2013	33 106	31 238	1 014	н.д. ²	741	н.д. ²	н.д. ²	5	25 029	8 077
01.01.2014	35 622	33 277	1 536	н.д. ²	623	17	н.д. ²	185	26 828	8 793
01.01.2015	33 042	30 009	2 370	1 090	416	0	н.д. ²	248	25 491	7 551
01.01.2016	30 838	27 586	2 766	1 406	194	45	н.д. ²	291	24 794	6 044
01.01.2017	32 389	27 994	3 876	1 987	74	6	н.д. ²	444	29 398	2 991
01.01.2018	34 858	27 202	7 407	2 721	24	24	н.д. ²	225	27 464	7 395
01.01.2019	36 949	30 392	6 323	3 946	16	16	н.д. ²	219	30 135	6 814
01.01.2020	36 345	24 593	9 338	7 638	0	0	2 234	180	27 622	8 724

¹ зазначається кількість емітованих банком електронних платіжних засобів, за якими була здійснена хоча б одна видаткова операція за останні три місяці (до 01.04.2012 року - за останні дванадцять місяців).

² немає даних

³ токенизовані платіжні картки, створені в результаті заміни реквізитів платіжних карток на унікальні цифрові ідентифікатори, які далі використовуються для здійснення операцій з використанням гаджетів з функцією NFC

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

Види електронних платіжних засобів, які емітовані українськими банками*

Дані за станом на:	Електронні платіжні засоби (тис. шт.) ¹					
	За типами держателів		За типами фінансових операцій			з них з функцією електронних грошей
	корпоративні	особисті	з функцією видачі готівки	з функцією платежів та видачі готівки	з функцією платежів без видачі готівки	
01.01.2007	304	32 170	1 104	30 816	554	н.д. ²
01.01.2008	415	40 747	1 236	39 281	645	н.д. ²
01.01.2009	485	38 091	1 041	37 217	318	н.д. ²
01.01.2010	433	28 671	827	28 243	34	38
01.01.2011	332	29 073	832	28 559	14	25
01.01.2012	364	34 485	777	34 064	9	12
01.01.2013	353	32 753	313	32 683	110	3
01.01.2014	390	35 232	178	35 263	181	5
01.01.2015	356	32 686	153	32 654	236	16
01.01.2016	390	30 448	123	30 430	285	9
01.01.2017	467	31 922	39	31 906	444	54
01.01.2018	523	34 335	1	34 609	248	36
01.01.2019	606	36 343	0	36 715	234	34
01.01.2020	502	35 843	н.д. ²	н.д. ²	н.д. ²	26

¹ зазначається кількість емітованих банком електронних платіжних засобів, за якими була здійснена хоча б одна видаткова операція за останні три місяці (до 01.04.2012 року - за останні дванадцять місяців).

² немає даних

³ токенизовані платіжні картки, створені в результаті заміни реквізитів платіжних карток на унікальні цифрові ідентифікатори, які далі використовуються для здійснення операцій з використанням гаджетів з функцією NFC

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [26]

**Дані у розрізі учасників платіжних систем щодо кількості електронних
платіжних засобів за станом на 01.01.2020 року***

№	Банки	Електронні платіжні засоби, термін дії яких не закінчився (в обігу),шт.	Електронні платіжні засоби, за якими протягом звітного періоду ¹ була здійснена хоча б одна видаткова транзакція, шт.
1	2	3	4
1.	Усього	68 881 158	42 157 509
2.	АТ КБ "ПриватБанк"	32 789 901	23 961 396
3.	АТ "Ощадбанк"	14 438 774	6 897 448
4.	АТ "Райффайзен Банк Аваль"	3 621 279	2 299 526
5.	АТ "ПУМБ"	2 818 868	1 094 996
6.	АТ "АЛЬФА-БАНК"	2 635 567	1 234 059
7.	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	2 311 144	1 902 933
8.	АТ "УКРСИББАНК"	1 932 876	1 092 017
9.	АБ "УКРГАЗБАНК"	1 663 696	500 483
10.	АТ "А - БАНК"	1 360 044	563 727
11.	АТ "ОТП БАНК"	974 762	544 995
12.	АТ "Укресімбанк"	593 167	304 248
13.	Акціонерний банк "Південний"	501 397	246 730
14.	АТ "ТАСКОМБАНК"	379 517	102 110
15.	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	368 752	209 942
16.	АТ "КРЕДІ АГРИКОЛЬ БАНК"	322 540	205 389
17.	АТ "Ідея Банк"	297 599	89 612
18.	АТ "КРЕДОБАНК"	248 396	158 407
19.	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	237 134	105 104
20.	АТ "СБЕРБАНК"	203 896	79 753
21.	АТ "БАНК ФОРВАРД"	129 426	31 346
22.	АТ "МЕГАБАНК"	125 166	51 304
23.	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	121 916	66 678
24.	ПАТ "МТБ БАНК"	103 171	64 376
25.	АТ "АКБ "КОНКОРД"	72 833	25 462
26.	АТ "Полтава-банк"	62 694	43 369
27.	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	58 780	27 326
28.	АТ "АБ "РАДАБАНК"	47 589	14 971
29.	АТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ"	41 289	19 659
30.	АТ "КБ "ГЛОБУС"	40 091	19 447
31.	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	33 478	14 977
32.	АТ "КОМІНВЕСТБАНК"	28 266	7 594
33.	АТ "МетаБанк"	28 127	6 716
34.	ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"	26 125	16 354

№	Банки	Електронні платіжні засоби, термін дії яких не закінчився (в обігу),шт.	Електронні платіжні засоби, за якими протягом звітного періоду ¹ була здійснена хоча б одна видаткова транзакція, шт.
1	2	3	4
35.	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	25 781	21 734
36.	АТ "ЮНЕКС БАНК"	22 162	9 102
37.	АТ АКБ "Львів"	19 862	15 192
38.	АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	17 637	14 330
39.	АТ "МІБ"	16 386	6 843
40.	АТ "МОТОР-БАНК"	13 580	9 336
41.	АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	13 537	7 524
42.	АТ "АСВІО БАНК"	13 395	10 039
43.	АТ "РВС БАНК"	13 297	3 858
44.	АТ "БАНК "ГРАНТ"	11 461	6 513
45.	АТ "КІБ"	11 201	4 815
46.	АТ "БАНК СІЧ"	11 176	4 874
47.	АТ "КРИСТАЛБАНК"	9 619	5 977
48.	ПАТ "Промінвестбанк"	8 937	2 460
49.	АТ "БАНК АЛЬЯНС"	8 928	5 031
50.	Полікомбанк	7 182	3 969
51.	ПАТ "БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	5 224	3 259
52.	АТ "АЛЬТБАНК"	4 693	3 356
53.	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	4 265	3 110
54.	АТ "СКАЙ БАНК"	3 849	2 023
55.	АТ "СІТІБАНК"	3 048	2 087
56.	АТ "АЙБОКС БАНК"	2 754	1 578
57.	АТ "ОКСІ БАНК"	2 750	1 672
58.	АТ "БАНК 3/4"	2 317	1 164
59.	АТ "КБ "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	2 141	1 230
60.	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	1 682	788
61.	АТ "Місто Банк"	1 387	704
62.	АТ "АЛЬПАРІ БАНК"	1 181	204
63.	АТ "БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ"	899	643
64.	АТ "БТА БАНК"	858	370
65.	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	613	471
66.	АТ "АП БАНК"	581	447
67.	АТ "ЄПБ"	488	335
68.	АТ "БАНК "ПОРТАЛ"	27	17

¹ зазначається загальна кількість емітованих банком електронних платіжних засобів, за якими була здійснена хоча б одна видаткова операція за останні три місяці.

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерел [26]